

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

147320

YAKIN İLİŞKİLERDE FİZİKSEL ÇEKİCİLİĞİN VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ROLÜ

147320

Güli TUNA

Tez Danışmanı
Öğr.Gör.Dr. Serap AKGÜN

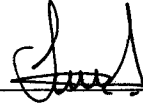
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2004

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

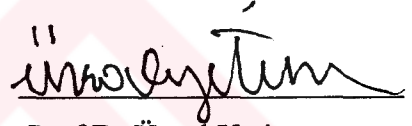
Öğr.Gör.Dr.Serap Akgün
(Danışman)

Üye

Yrd.Doç.Dr.Ayşe Azman

Üye

Prof.Dr.Ünsal Yetim

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

.../08/2004

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın her aşamasında bana yol gösteren ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım Sayın Öğr. Gör. Dr. Serap Akgün'e, ölçeklerin uygulanma aşamasında yardımlarını esirgemeyen Ar. Gör. Tuncay Tunç ve Uğur Değer'e, tezin yazılma aşamasında büyük yardımlarını gördüğüm eşim Arda Tuna'ya ve araştırmaya katılmayı kabul eden tüm öğrencilere sonsuz teşekkürler.

Güli Tuna

ÖZET

Bu tez iki çalışmayı içermektedir. Birinci çalışmanın amacı kız ve erkek üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerde kendilerine partner (eş/sevgili) olabilecek kişilerde aradıkları özellikleri saptamaktır. Birinci araştırmanın diğer bir amacı ise erkek ve kadınlar arasında ideal bir eşte istenen özellikler açısından farklılıklar olup olmadığını test etmektir.

Araştırma sonucunda kadın ve erkekler tarafından ortak olarak en çok tercih edilen olumlu özellikler dürüstlük, sevgi, sadakat, samimiyet, güvenilirlik, saygı, paylaşımcılık, hoşgörü, fedakarlık, eğitilmiş olmak, heyecan vericilik, uzlaşmacılık, kararlılık, sağlıklı olmak, olgunluk, iyimserlik ve sempatiklik gibi özelliklerdir.

Bulgular kadın ve erkeklerin bazı özelliklerde farklılaştığını göstermiştir. Kadınların erkeklere kıyasla ideal bir partnerde, zenginlik ve başarı özelliklerini daha çok tercih ettikleri bulunmuştur. Erkeklerin ise kadınlara kıyasla bakire olma özelliğini daha fazla tercih ettikleri bulunmuştur.

İkinci çalışmanın amacı alternatif kişinin çekiciliğinin ve kişilik özelliklerinin var olan ilişkinin devamı ya da sonlandırılması üzerindeki etkisini incelemektir. Alternatif partnerin devam eden ilişkideki partnere göre fiziksel çekiciliğini ve kişilik özelliklerini değiştirmek için senaryolar kullanılmıştır. Senaryolarda kullanılan olumlu kişilik özellikleri ilk çalışmada en çok tercih edilen olumlu özellikler arasından seçilmiştir. Öğrencilere atandıkları koşula bağlı olarak 4 senaryodan biri verilmiş ve senaryoyu okuduktan sonra gözlerini kapatıp kendilerini böyle bir durumda hayal etmeleri istenmiştir. Daha sonra katılımcılar var olan ilişkiyi devam ettirme, var olan ilişkilerini sonlandırıp alternatif partnerle yeni bir ilişkiye başlama, ve var olan ilişkilerini devam ettirirken alternatif kişi ile de bir ilişkiye başlama olasılıklarını 5 basamaklı likert tipi bir ölçek (1= çok düşük, 5= çok yüksek) üzerinde derecelendirmişlerdir. Daha sonra deneklerden bu 3 soruyu hemcinsleri açısından da cevaplamaları istenmiştir.

Alternatif kişinin var olan partnere göre çekiciliğinin ve kişilik özelliklerinin ilişkiyi devam ettirme ya da sonlandırma kararı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu bulgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: Eş seçimi, fiziksel çekicilik, kişilik özellikleri, değiş-tokuş kuramı.

ABSTRACT

This thesis includes two studies. The purpose of the first study was to investigate the most preferred characteristics in mate selections. A second aim of the study was to identify sex differences in valuations of these characteristics. The results of the study indicated that the most valued mate characteristics for both sexes were honesty, love, loyalty, sincerity, trustworthiness, respectfulness, cooperation, tolerance, and self-sacrifice, etc.

Results of the analysis also indicated that female students valued richness and successfulness, more in an ideal partner than did males. On the other hand, male students valued virginity more than did females.

The purpose of the second study was to examine the effects of the physical attractiveness and personality characteristics of an alternative partner on stay in or leave from the relationship. To manipulate the physical attractiveness and personality characteristics of the alternative partner compared to the present partner, four scenarios were used. The most valued positive characteristics that derived from the first study were used in the scenarios. Participants were asked to imagine themselves in the described conditions and to rate the possibility of maintaining the present relationship, terminating the relationship and being with the alternative partner, and dating with both partners on a 5-point Likert scale. Participants then responded to the same 3 questions for others. Results of the study indicated that the effects of the physical attractiveness and personality characteristics of the alternative partner on the possibility of maintaining or terminating the relationship were significant.

Key words: Mate Selection, physical attraction, personality characteristics, exchange theory.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

İÇİNDEKİLER	i
TABLolar	iii
ŞEKİLLER	iv
I. GİRİŞ	1
I.1. KONUNUN GENEL GÖRÜNÜMÜ	4
I.2. YAKIN İLİŞKİLERDE FİZİKSEL ÇEKİCİLİĞİN ÖNEMİ	8
I.2.1. Fiziksel Çekicilik Kadın ve Erkeklerle Farklı Şeyler İfade Eder	12
I.3. YAKIN İLİŞKİLERDE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ÖNEMİ	15
I.4. YAKIN İLİŞKİLER KONUSUNDA ORTAYA ATILMIŞ KURAMLAR	20
I.4.1. Evrim Kuramı	20
I.4.2. Thibaut ve Kelley'nin Değiş-Tokuş Kuramı	21
II. YÖNTEM	24
II. I. BİRİNCİ ÇALIŞMA	24
II.I.1. Araştırmanın Amacı	24
II.I.2. Denekler	24
II.I.3. Veri Toplama Araçları	25
II.I.4. İşlem	25

II.I.5. Verilerin Analizi	25
II.I.6. Bulgular	26
II.I.7. Tartışma	28
II.2. İKİNCİ ÇALIŞMA	33
II.II.1. Araştırmanın Amacı	33
II.II.2. Denekler	35
II.II.3. Veri Toplama Araçları	35
II.II.4. İşlem	36
II.II.5. Verilerin Analizi	36
II.II.6. Bulgular	37
II.II.7. Tartışma	46
III. GENEL TARTIŞMA	53
KAYNAKÇA	55

TABLO VE ŞEKİLLER DİZİNİ**Sayfa**

Tablo 1 – Üniversite öğrencilerinin en çok tercih ettiği olumlu özellikler.....	27
Tablo 2 - Denekler-arası varyans analizi sonuçları.....	38
Tablo 3 - Denek-içi varyans analizi sonuçları.....	41

Sayfa

Şekil 1 - Çekicilik ve cinsiyetin alternatif kişiyi tercih etme olasılığı	
üzerindeki ortak etkisi.....	40
Şekil 2 - Ben ve diğerleri ve kişiliğin ilişkiyi sürdürme üzerindeki etkisi.....	42
Şekil 3 – Ben ve diğerleri ve kişiliğin alternatif kişiyi tercih etme üzerindeki etkisi.....	43
Şekil 4 – Ben ve diğerleri ve cinsiyet etkileşiminin alternatif kişiyi tercih etme	
olasılığı üzerindeki etkisi.....	44
Şekil 5 – Ben ve diğerleri ve çekicilik ortak etkisinin alternatif kişiyi tercih etme	
olasılığı üzerindeki etkisi	45

I. GİRİŞ

Pek çok açıdan yirminci yüzyıl insanlık tarihinin önceki yıllara göre birçok radikal ve geri dönüşü olmayan değişikliklerine tanıklık etmiştir. Yirminci yüzyılın ilk yarısında arabalar, ikinci yarısında da bilgisayarlar çok yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. AIDS hastalığında gözlenen artış, internet aracılığıyla partner bulma, sanal seks gibi konular insanların eş/partner seçimlerine ilişkin düşüncelerini derinden etkilemiştir. Cinsel bikkınlık, tecavüz olgusu, eş dayaağı ve seksizm hakkındaki farkındalıkların artması, insanları kadın ve erkek hakkındaki varsayımları yeniden değerlendirmeye itmiştir. Bu kültürel, sosyal, ekonomik ve bilimsel değişiklikler bağlamında sosyal psikolojide çok temel bir soru ortaya çıkmıştır. Yirminci yüzyılda insana ait, önemli olduğu düşünölen değerler değişti mi? Eğer öyleyse ne yönde değişmiştir?

Eş seçimini belirleyen değerler bu soruların sorulabileceği bir alandır ve bir çok araştırmacı, (Kasser ve Sharma, 1999; Kenric ve Gutierrez, 1980) eş seçimini belirleyen faktörlerin çağımızda yaşanan bütün bu değişikliklerden etkilenmeden kalmasının şaşırtıcı olacağını belirtmiştir (Aktaran, Buss, Shackelford, Kirkpatrick ve Larsen, 2001).

Peki insanlar eşlerini neye göre seçerler? Bu konuda sosyal psikolojik modeller genellikle değiş-tokuş süreçlerine odaklanmaktadır. Bu ekonomik temelli modellere göre, bireyler bir eşten elde edebilecekleri 'en iyi değeri' ararlar. Her bireyin tahmini bir 'piyasa değeri' vardır. Bu değer de bir bireyin güzellik, zeka, cazibe, zenginlik ve sosyal statü gibi özelliklere ne oranda sahip olduğuyla ilgilidir. Değiş- tokuş modellerinden biri olan Thibaut ve Kelley'nin (1959) değiş-tokuş kuramı, genel hatlarıyla ödöl-bedel dengesine dayanmakla beraber, diğer değiş-tokuş modellerinden farklı olarak özel bazı kavramlar içermektedir. Bu kurama göre, bir birey ilişkiden büyük ölçüde mutluluk duyarsa ödöller

yüksek, eğer bir birey ilişkisini sürdürmek için yoğun çaba harcıyor, ya da ilişkisi hakkında kaygı duyuyorsa bedeller yüksektir. Bu, ödüller yüksek olduğunda ilişkiye devam edileceği ya da bedeller yüksek olduğunda ilişkinin sonlandırılacağı anlamına gelmemektedir. İlişkinin sağladığı doyum ile ilişkiye bağımlı olma bazı ölçütlere bağlıdır (Aktaran, Horowitz, Irwin, Bordens, Kenneth, 1995). Thibaut ve Kelley'e göre ilişkilerden elde edilen sonuçlar bazı ölçütler göz önünde bulundurularak değerlendirilir. Bu ölçütler, karşılaştırma düzeyi ve alternatifleri karşılaştırma düzeyi olarak adlandırılmıştır. Karşılaştırma düzeyi; kişinin bir ilişkiden ne elde edebileceğine dair beklentileridir. Kişi, içinde bulunduğu ilişkiden elde ettiği sonucu, ilişkinin vermesi gerektiği sonuçla karşılaştırılarak bu düzeyi elde eder. Alternatifleri karşılaştırma düzeyi ise, içinde bulunulan ilişkiden elde edilen sonuçlarla, olası alternatif ilişkilerin beklenen sonuçlarının karşılaştırılması sonucunda elde edilir. Buna göre varolan ilişkiden elde edilen sonuçlar karşılaştırma düzeyinden yüksekse ilişki doyum vericidir. Eğer alternatif bir ilişki mevcut değilse ya da varolan ilişkinin altında bir değere sahipse ilişkinin devam edeceği tahmin edilir. Bir ilişki doyum verici iken, uzun süreli olmayabilir ya da uzun süreli bir ilişki doyum verici olmayabilir (Hovardaoğlu, 1996).

Thibaut ve Kelley'nin kuramı değiş-tokuş kuramlarını zenginleştirse de kullandıkları kavramların içeriğinin ne olduğu yeterince açık değildir. Karşılaştırma düzeyi, ödül, bedel, çıktı ve alternatifleri karşılaştırma düzeyi, değişen yaş ve yaşam koşulları ile değişebileceği gibi zamanla kişiler için yeni ödül veya bedeller eklenebilir. Ya da önceden ödül veya bedel olan şeyler karşıt değerler kazanabilir. Değiş tokuş kuramının en büyük sorunlarından biri ödül ve bedel kavramlarının kişiden kişiye ve aynı kişi için de zamandan zamana değişmesi nedeniyle kesin bir biçimde tanımlanamamasıdır. Bu sebeple kuramın ayrıntılandırılmaya ihtiyacı vardır (Hortaçsu, 1991).

Bu tez kapsamında yapılmış olan ilk çalışmada eş/partner tercihinde, üniversite öğrencilerinin hangi özelliklere dikkat ettikleri araştırılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulguların literatürdeki bulgularla benzeyen ve farklılaşan taraflarının ne olduğu merak konusudur. Bu çalışmanın yanı sıra ikinci bir çalışma ile Thibaut ve Kelley'nin değiş-tokuş modelinden hareketle oluşturulmuş olan araştırma sorularına yanıt aranmaya çalışılmıştır. Kuramın temel kavramlarından biri olan alternatifleri karşılaştırma düzeyi bu çalışmada fiziksel çekicilik ve kişilik özellikleri olmak üzere iki düzeyde daha spesifik bir şekilde ele alınmıştır. Çünkü, bir kişinin olası alternatif ilişkileri hangi boyutlarda değerlendirdiği, kayda değer bulduğu ve bu boyutların varolan ilişkisini nasıl etkilediği önemlidir. Bu çalışmamızda bizce önemli olduğu düşünülen iki boyut (fiziksel çekicilik ve kişilik özellikleri) ele alınmıştır.

Bu çalışmada, olası alternatif ilişki için düşünülen kişinin fiziksel çekiciliğinin ve kişilik özelliklerinin varolan bir ilişkinin devamlılığını/istikrarlılığını ne yönde etkileyeceği incelenmiştir. Bu amaçla çalışmada varolan ilişkiye alternatif olabilecek başka alternatif ilişkiler için, alternatif kişinin fiziksel çekiciliği ve kişilik özellikleri partnerinkine göre değişimlenmiştir. Bu durumda insanların ilişkilerini devam ettirip ettirmeyeceği ya da aynı durumda diğer insanların nasıl davranacaklarını tahmin etmeleri istenmiştir.

I.1. KONUNUN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Kişiler arası çekim insanların hayatında çok önemli bir etkiye sahip olması nedeniyle, insanları bir araya getiren şeyin ne olduğunu anlamak sosyal psikologlar açısından önemli bir görevdir. Sosyal psikologlar, iki insan arasındaki çekimi yaratan şeyin ne olduğu, mahrem ilişkilerin nasıl geliştiği ve nasıl bozulduğu konularıyla yakından ilgilenmişlerdir (Bilgin, 1991).

Sosyal psikolojide karşı cinsle duygusal ilişkiler 1950'li yıllardan sonra çalışılmaya başlanmışsa da bu dönemde daha çok fiziksel koşulların (yakınlık, tutum benzerliği v.b.) kişiler arası çekimi ne kadar etkilediği üzerinde durulmuştur. Yani; konunun duygu yönüne pek odaklanılmamıştır. Bu boyutu da içine alan araştırmalar 1970'li yıllardan sonra çalışılmaya başlanmıştır. Fakat bu yıllarda yapılan çalışmalarda da duyguların (doyum, mutsuzluk, depresyon) genellikle sonuç olarak kabul edildiği, nedenleri üzerinde pek durulmadığı görülmektedir. İlişkilerin başlangıç nedenini odak noktası olarak alan araştırma ve kuram sayısı oldukça azdır (Hortaçsu, 1991). Zamanla konunun duygu yönüne de yoğunlaşmış, insanların hangi sebeplerden dolayı birbirlerini çekici buldukları ve mahrem ilişkilerin nasıl geliştiği incelenmeye başlanmıştır.

Pek çok alan için olduğu gibi, insanlar arası yakın ilişkiler alanı da zaman içinde ekonomik, sosyal, kültürel ve bilimsel açıdan yaşanan büyük değişimlerin etkisiyle spesifik araştırmalar gerektirmiştir. Bu spesifik araştırma alanlarından bir tanesi de eş seçimi ile ilgili mekanizmaları açıklamaya çalışmaktadır. Eş seçimi konusunda çalışan araştırmacılar, genellikle insanların eşlerini/partnerlerini hangi kriterlere göre tercih ettikleri sorusuyla yola çıkmaktadırlar.

Buss, Shackelford, Kirkpatrick ve Larsen (2001) insanların partner/eş seçimi mekanizmalarının, zaman içinde bir çok alanda yaşanan değişikliklerden etkilenmeden kalmasının mümkün olmadığını düşünmektedirler. Sözü edilen büyük değişimlerden bir tanesi, eskisine oranla günümüzde doğum kontrolünün yaygınlaşmasıdır. Doğum kontrolü, cinsel ilişkinin riski olan istenmeyen ya da zamansız gebelikleri önler. Buna dayanarak, günümüzde potansiyel bir partnerde, diğer kişilik özelliklerine oranla bekaretin öneminin göreceli olarak azaldığı öngörülebilir. Diğer taraftan, 19. yüzyılın sonlarında AIDS vakalarında yaşanan artış bunun tersi bir etkiye sebep olmuş olabilir. Bu, çatışan güçlerin, insanların eş seçimlerini ne yönde etkilediği temel bir sorudur.

Eş seçimi konusunu etkilediği düşünülen ikinci büyük değişim de kadınların bir çok farklı iş sahasına girmeleri ve bunun sonucunda ekonomik kaynaklara daha fazla erişebilmeleridir. Kadınlar erkeklerden daha fazla oranda uzun süreli bir partnerde ekonomik kaynaklara önem vermektedirler. “Yapısal Güçsüzlük Hipotezi”ne göre (Buss ve Barnes, 1986) kadınların bir erkeğin ekonomik kaynaklarına verdikleri önem, kadınların bu tür kaynaklara bireysel erişimleri arttıkça, azalır. Bu hipoteze göre, kadınların potansiyel bir eşin finansal görünümüne verdikleri değerlerin nedeni geleneksel olarak evliliğin, kadınların bu kaynaklara erişebilecekleri ilk araç olmasıdır. Amerika’da bu konuda yapılmış çalışmalarda (Buss, 1994; Wideman ve Allgeier, 1992) kadınların kendi çabalarıyla bu kaynaklara erişiminin artmasıyla bir eşin kaynaklarına verdikleri önemin zamanla azaldığı yönündeki hipotez desteklenirken, Kasser ve Sharma, (1999) tarafından yapılmış kültürlerarası bir çalışma bu hipotezi desteklememiştir (Aktaran Buss ve diğerleri, 2001).

Eş seçimini etkilediği düşünülen üçüncü değişim de, günümüzde medya aracılığıyla insanların yoğun bir şekilde fiziksel olarak çekici modellerin ve aktörlerin

bombardımanına maruz kalmalarıdır. Çekici modellere şiddetli bir şekilde maruz kalma özellikle erkeklerin partnerlerine olan bağlılıklarında azalmalar meydana getirmiştir (Buss, Shackelford, Kirkpatrick, Larsen, 2001). Bu görsel imaj bombardımanının diğer özelliklere oranla fiziksel çekiciliğe yüklenen değeri arttırdığı varsayılabilir.

Pek çok farklı disiplin için eş seçimi konusu önem taşımaya rağmen, insanların potansiyel eşlerinde hangi özelliklere değer verdikleri, bu değerlerin kültürlere ve cinsiyetlere göre nasıl değişkenlik gösterdiği, kültürden ve cinsiyetten üstün türe özgü tercihlerin olup olmadığı konularında üzerinde görüş birliğine varılmış bilgiler çok azdır (Buss, Abbot ve diğerleri, 1990).

Buss ve diğerleri (1990) yaptıkları kültürler arası bir araştırmayla bu sorulara yanıt aramaya çalışmışlardır. Birbirinden coğrafik, kültürel, ırksal, dini, etnik ve siyasi olarak farklı olan altı kıtadan otuz üç ülke seçilmiş ve bu ülkelerden otuz yedi örneklem seçilerek araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmayla bir çok genel sonuca ulaşılmıştır. Sonuçlara göre, her kültür benzersiz bir tercih sıralaması belirtmiştir. Kültür, cinsiyete oranla eş seçimini belirlemede çok daha ağırlıklı bir rol oynamıştır. Bekarete ve eve bağlılığa yüklenen değer kültürden en çok etkilenen faktörler olmuştur. Cinsiyetse, özellikle gelir durumunu, fiziksel görünümü ve ev işlerinde becerikli olmayı etkilemiştir. Yani erkekler fiziksel açıdan çekici ve ev işlerinde becerikli kadınları eş olarak tercih ederken; kadınlar eş olarak yüksek statülü ve iyi bir gelire sahip erkekleri tercih etmişlerdir. Bunun yanında tüm örneklerde ortak bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Neredeyse tüm örneklerde iki taraflı çekim/aşk çok önemli bir faktör olarak görülmüştür. Yine tüm örneklerde bağlılık, duygusal denge, anlayış ve zeka bir eşte olması gereken önemli özellikler olarak görülmüştür.

Kültürlerarası yapılmış bu çalışmanın yanında, Buss, Shackelford, Kirkpatric ve Larsen (2001), tarihsel süreçte aynı kültürde eş seçimine ilişkin düşüncelerin ne yönde değiştiğine dair kapsamlı bir çalışma yapmışlardır. Nesiller arası aynı değerlerin ölçümleri elde edildiğinde bu değişiklikler hakkında daha net bilgi sahibi olunabilir. Böyle bir araştırma 1939, 1956, 1967, 1977, 1984, 1985 ve 1996 yıllarında toplanan verilerin karşılaştırılmasıyla yapılmıştır. Bu araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

- a) Eğer değiştiyse, bu süreç içinde bir eşte aranan hangi özellikler değişmiştir?
- b) Toplumdaki diğer değişimlerden etkilenmeden hangi değerler sabit kalmıştır?
- c) Cinsiyet farklılıkları, özellikle ekonomik kaynaklara yüklenen göreceli değerler, kadınların bu kaynaklara erişiminin artmasıyla azalmış mıdır?

Bu araştırmanın sonuçlarına göre, hem kadınlar hem de erkekler bir eşteki fiziksel çekiciliğe verdikleri önemi zaman içinde arttırmışlardır. Yine, kadın ve erkeklerin (özellikle erkekler) iyi bir gelire sahip olan eşlere verdikleri önemi zamanla arttırdıkları bulgulanmıştır. Bir eşteki evcil yetenekler (eve bağlılık, iyi yemek pişirebilme, becerikli olma gibi) ve bekaret zamanla erkekler için önemini yitirmiştir. Bu çalışmanın en önemli bulgularından bir tanesi, son 30 yıl içinde kadın ve erkeklerin eş seçimi kriterleri konusunda giderek birbirlerine yaklaşmış olmalarıdır. Meydana gelen bu değişikliklere rağmen, bazı özelliklerin sürekli olarak vurgulandığı bulunmuştur. Bütün zaman periyotlarında, güvenilir karakter, duygusal dengelilik, geçinilmesi kolay bir mizaç yüksek derecede değerlidir. Benzer siyasi görüş ise önemsiz ya da alakasız bulunmuştur (Buss, Shackelford , Kirkpatric, Larsen, 2001).

1.2. YAKIN İLİŞKİLERDE FİZİKSEL ÇEKİCİLİĞİN ÖNEMİ

İyi ya da kötü olsun, bir kişinin görünüşü önemlidir. Fiziksel olarak çekici algılanan insanlar diğerleri üzerinde, daha az çekici olanlara kıyasla, daha iyi bir izlenim bırakırlar. Çoğu insan, çekici insanların, çekici olmayanlara göre daha uzlaşılabilir, daha sosyal, daha çalışkan, daha istenir ebeveyn özelliklerine sahip olduklarını varsayar. Bununla birlikte, çekici insanlar, romantik partner olarak değerlendirilirler; hem erkekler hem de kadınlar kazanabilecekleri en çekici partneri arzu ederler (Marcus ve Miller, 2003).

Fiziksel çekicilik, sevgi ya da çekimi etkileyen güçlü bir etmendir. Diğer kişinin fiziksel çekiciliği, aşk/sevgi ilişkilerinde, insanların inandığından çok daha önemli bir etkiye sahiptir. Başka her şey eşit olmak koşulu ile fiziksel olarak çekici olduğu düşünülen kişiler, çekici olduğu düşünülmeyenlerden daha fazla sevilmeaktedirler (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1998). İnsanlar, fiziksel çekiciliğin önemi hakkında yapılmış bilimsel araştırmalardan haberdar olmasalar da bu konuda bir çok informel bilgiye sahiptirler. Bu yüzden olsa gerek, kadın ve erkekler zamanlarının, enerjilerinin ve paralarının çoğunu daha zeki, daha arkadaş canlısı, daha samimi ya da daha dürüst olmak için değil daha çekici görünmek için harcarlar

Fiziksel çekiciliğin ilk karşılaşmada ve ilk izlenimlerin oluşmasında önemli bir rol oynadığını savunan araştırmacılardan Sangrador ve Yela (2000) İspanya'da çok geniş bir örneklem grubuyla (N = 1949) bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, karşı cinsin fiziksel çekiciliği kısa süreli ilişkilerde çok temel bir faktördür ve aşık olma biçimini etkiler. Bir kişinin fiziksel çekiciliği arttıkça ilk bakışta ona aşık olma olasılığı da artar. Eğer kişi daha az çekici ise aşık olma süreci de buna bağlı olarak daha yavaş

olacaktır. Ayrıca, bu araştırmada diğer kişinin fiziksel çekiciliğinin uzun süreli ilişkilerde de önemini kaybetmediği ve ilişkiden alınan doyumunu da önemli ölçüde yordadığı bulgulanmıştır.

Sprecher (1989) tarafından yapılan bir çalışmada ise üniversite öğrencilerinin, haklarında hiçbir şey bilmeseler de fiziksel açıdan çekici insanları, çekici olmayanlara tercih ettikleri bulunmuştur. Araştırmada kişilerin gelir düzeyi ve bir çok kişilik özellikleriyle ilgili bilgi verilse de fiziksel çekicilik diğer özelliklere oranla insanlar tarafından çekici algılanmayı en çok etkileyen özellik olmuştur.

Fiziksel güzelliğin yakın ilişkilerde etkili olduğu bilinse de hangi ölçüde etkili olduğuna dair üzerinde görüş birliğine varılmış bilgiler mevcut değildir. Ancak bu konuda yapılan birçok çalışma (Ramsey ve Langlois, 2002; Marcus ve Miller, 2003) fiziksel çekiciliğin insanları değerlendirirken kullanılan önemli bir araç olduğunu göstermektedir.

Fiziksel çekiciliğe yüklenen değer anlaşılabilmesi için araştırmacılar, gelişim psikolojisi alanında bebeklerin ve çocukların fiziksel çekicilik yargısı bilgileri ve bunların kullanımlarını incelemiştirler (Ramsey ve Langlois, 2002). Dion, Berscherd ve Walster (1972) genel olarak çekici insanları çekici olmayanlara tercih etmeyi “güzel olan iyidir” kalıp yargısı olarak adlandırmışlardır (Aktaran, Ramsey ve Langlois, 2002). “Güzel Olan İyidir” kalıp yargısının kökeni tam olarak anlaşılmış olmasa da, bu alandaki araştırmaların bir özeti bu kalıp yargının oluşumundaki olası adımlar hakkında bilgi vermektedir. Bebeklerin ilk 3-6 ay içerisinde çekici yüzler için görsel tercih gösterdikleri bulgulanmıştır. Altı ay civarında, bebekler gördükleri yüzleri çekici olan ve çekici olmayan olmak üzere iki gruba ayırmaktadırlar. On iki aylık bebeklerin ise çekici bir kadınla oynamayı çekici olmayan kadımlara kıyasla daha fazla istedikleri bulunmuştur (Langlois ve diğerleri, 1990; Aktaran, Ramsey ve Langlois, 2002). Bu yaştaki bebekler ayrıca, güzel sesleri çekici

yüzlerle, güzel olmayan sesleri çekici olmayan yüzlerle ilişkilendirirler (Rubenstein ve Langlois, 2000; Aktaran, Ramsey ve Langlois, 2002). Çocuklar 1.5- 2 yaş civarında yetişkinlere benzer kalıp yargılar göstererek olumlu davranış ve kişilik özellikleri çekici çocuklara yüklerler ve çekici olmayan çocuklara göre onları daha fazla oyun arkadaşı olarak seçerler (Hoss ve Langlois, 2000; Aktaran, Ramsey ve Langlois, 2002). Bir sonraki 5 yıl boyunca kalıp yargı daha da gelişir ve çocuklar, yüksek oranda, olumlu sosyal davranışları ve özellikleri çekici çocuklara ve olumsuz sosyal davranışları ve özellikleri de çekici olmayan çocuklara atfederler (Langlois ve diğerleri, 2000; Aktaran, Ramsey ve Langlois, 2002).

Dion (1973) 3 ile 6 yaş arasındaki çocukların, çekici çocukların dost canlısı olduklarına, kavgadan ya da bağırmandan hoşlanmadıklarına ve kendilerine ilk önce başka çocuklar vursa bile onlara vurmayacaklarına inandıkları bulunmuştur. Bunun tersi olarak, çocuklar çekici olmayan çocukların diğer çocukları korkuttuklarına ve nedensiz yere diğer çocuklara zarar vereceklerine inanmaktadırlar (Langlois, Ritter, Roggman ve Vaughn, 1991; Aktaran, Ramsey ve Langlois, 2002). Ergenlerle yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar da bu bulgularla paralellik göstermektedir. Gençler arkadaş olarak çekici yaşlılarını tercih etmekte, onlardan daha fazla hoşlanmakta ve onların çekici olmayanlara göre daha akıllı, daha prososyal ve daha az antisosyal olduklarını düşünmektedirler (Ramsey ve Langlois, 2002). Kore’de yapılan bir başka çalışma da (Wheeler ve Kim, 1997; Aktaran Franzoi, 2000) “güzel olan iyidir” kalıp yargısının sadece bireyci kültürlerde özgü olmayıp, kolektivist kültürlerde de varolduğuna dair kanıtlara ulaşılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, fiziksel olarak çekici olan insanlar, böyle olmayanlara oranla, daha sıcak, zeki, zihinsel açıdan sağlıklı ve sosyal açıdan daha arzu edilir özelliklere sahip olarak değerlendirilmişlerdir. Benzer şekilde, Zebrowitz, Hall, Murphy ve

Rhodes, (2002) yaptıkları bir çalışmada fiziksel açıdan çekici algılanmakla zeki olarak algılanmak arasında pozitif yönde bir korelasyon olduğunu bulmuşlardır. Yani güzel olarak algılanan insanların böyle algılanmayanlara göre daha zeki olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmalara ek olarak, Noor ve Evans (2003) tarafından yapılmış bir çalışmada, simetrik olarak algılanan yüzlerin daha çekici olarak nitelendirildiği ve çekiciliğin fiziksel ve ruhsal sağlıkla ilişkilendirildiği, asimetrik yüzlere sahip kişilerin ise genetik, nörolojik veya bağışıklık sistemleriyle ilgili bir sorunları olduğuna inanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Fiziksel güzellik ile ilgili yapılan çalışmalarda genellikle insanların tanımadıkları insanlar hakkındaki yüklemeleri incelenmiştir. Acaba birbirini tanıyan insanlarla yapılan çalışmalar benzer bulgular verebilir mi? Bu sorunun cevabı “evet”tir. Tanıdıklık düzeyine bakmaksızın hem çocuklar hem de yetişkinler çekici insanları, çekici olmayanlara göre daha olumlu değerlendirmişlerdir (Ramsey ve Langlois, 2002).

Peki hangi özellikler, bir insanın çekici/güzel olarak algılanmasını sağlamaktadır ve bu özellikler kadın ve erkekler için farklılaşmakta mıdır? Çekiciliğin değerlendirilmesi açısından kadın ve erkekler arasında farklılıklar bulunmuştur. Kadınların, erkeklerde aradıkları fiziksel çekicilik kriterlerini araştırmak üzere yapılan bir çalışmada (Cunningham, Barbee ve Pike, 1990) baskın ve olgun görünen erkeklerin daha çekici algılandıkları bulunmuştur. Bu kişilerde küçük gözler ve ince dudaklar yüksek düzeyde baskınlık ve olgunlukla ilişkili bulunmuştur. Kare çene yapısı ve ince dudaklara sahip erkekler, oval çene ve kalın dudaklara sahip erkeklerden daha çekici bulunmuşlardır. Bu çalışmada, genel olarak, kadınlar kalın kaşlı, küçük gözlü, ince dudaklı ve kare şeklinde çene kemiğine sahip erkekleri, ince kaşlı iri gözlü, kalın dudaklı ve oval çene kemiğine sahip erkeklere kıyasla hem daha baskın hem de daha çekici bulmuşlardır. Olgun yüzler çok yakışıklı olmasa da daha çekici algılanmaktadır. Bu araştırmacılara göre, kadınlar

erkeklerin baskınlığını ve olgunluğunu, diğer erkeklerle olan yarışta başarılı olacağını bir göstergesi ve doğacak çocuklarının hayatta kalması için daha fazla olanak sağlayacak bir kaynak olarak görmektedirler.

Erkeğin çekiciliğinin olgun ve baskın özelliklerle ilişkili olduğunu bulgulayan yukarıdaki araştırmanın tersine McArthur ve Apatow (1984) bir çok farklı insanın yüz resimlerinden değişik parçalar alıp çekici bir yüz resmi oluşturarak bir çalışma yapmışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre, kalkık kaşlı, geniş ve yuvarlak gözbebeklerine ve dar bir çeneye sahip erkekler bebek yüzlü olarak nitelendirilmiştir ve bebek yüzlü erkekler böyle olmayanlara kıyasla daha yakışıklı bulunmuşlardır. Bu araştırmacılar, erkek çekiciliğinin bebek yüzlülük ve olgun olmayan tavırlarla ilişkili olduğunu bulgulamışlardır (Aktaran; Cunningham, Barbee ve Pike, 1990).

Kadınların çekici olarak algılanmasını sağlayan özelliklerle ilgili yapılan bir araştırmanın (Cunningham, 1986) sonuçlarına göre de, yüksek oranda çekici bulunmuş olan kadınların ortak özelliklerinin kalkık kaşlar, dolgun dudaklar, iri gözler, küçük burun, çıkık elmacık kemikleri, dar bir çene olduğu bulgulanmıştır (Aktaran; Cunningham, Barbee ve Pike, 1990). Kadınların çekiciliğine ilişkin elde edilen evrensel bir bulgu da kum saatine benzer bel-kalça oranına sahip kadınların daha kalın bir vücut şekline sahip kadınlara kıyasla daha çekici algılandıklarıdır (Marcus ve Miller, 2003).

1.2.1. Fiziksel Çekicilik Kadın ve Erkekler Farklı Şeyler İfade Eder

Karşı cinsin çekiciliğinin değerlendirilmesinde kadın ve erkekler arasındaki farklılıkları ele alan bazı çalışmalar (Buss, 1989; Feingold, 1990; Sprecher ve Regan, 1989), erkeklerin, kadınlara göre partnerlerinin görünüşüne daha fazla önem verdiklerini

ortaya koymuştur. Yine bir çok araştırmacıya göre, (Buss ve Barnes,1986; Norman, Bailey, Kenrick ve Linsenmeier, 2002; Sprecher, 1989) erkekler için bir eşte aranan en önemli özellik fiziksel güzelliştir. Erkekler, kadınlara oranla potansiyel bir partnerde fiziksel çekiciliğe daha fazla önem vermektedirler.

Ancak bu çalışmalar, Marcus ve Miller'in (2003) belirttiği gibi, kadınların fiziksel çekiciliğe önem vermedikleri anlamına gelmemektedir; kadınların, çekiciliğe erkekler kadar dikkat etmemesi, iki cinsiyetin farklı çekicilik ipuçlarına dikkat etmelerinden kaynaklanmaktadır. Marcus ve Miller'e göre (2003), bu cinsiyet farklılığı, kadınların düşük çekicilik kriterine sahip olmalarından değil, erkeklere oranla başka özelliklere daha fazla önem vermelerinden kaynaklanmaktadır. Kadınlar, erkeğin statüsü ve gücünü, çekiciliğini arttıran faktörler olarak görmektedirler. Bu araştırmanın sonuçları, güçlü, olgun, yüksek statülü erkeklerin güçsüz, olgunlaşmamış ve düşük statülü erkeklere kıyasla daha fazla tercih edildiklerini ortaya koymuştur. Erkeğin fiziksel çekiciliği, baskınlığını, gücünü, olgunluğunu veya statüsünü destekleyecek bir ip ucu olarak ele alınmaktadır ve kadınlar tarafından fiziksel olarak çekici algılanan erkekler çekici algılanmayanlara kıyasla sosyal açıdan daha iddialı olma eğilimindedirler. Benzer bir çalışma Sprecher (1989) tarafından da yapılmıştır. Bu araştırmanın sonuçları da, daha yüksek bir gelire ve statüye sahip erkeklerin kadınlar tarafından daha çekici algılandıkları bulgusunu desteklemiştir. Erkekler ise bir kadının fiziksel çekiciliğini değerlendirirken yüzsel özellikler (kalkık kaş, küçük burun v.b.) ve vücut şekline dikkat etmektedir. Bunun yanı sıra duygularını ifade edebilen, sosyal olarak yaklaşılabilen ve cinsel açıdan olgunlaşmış kadınlar erkekler tarafından daha çekici algılanmaktadırlar.

Bu konuda yapılmış araştırmaların yanında, kadın ve erkeklerin diğer kadın ve erkeklerin çekiciliklerini değerlendirme konusunda birbirleriyle ve karşı cinsiyetten olan kişilerle hemfikir olup olmadıkları da araştırılmıştır.

Çekicilik tercihlerinin evrimi içerisinde eş seçimi mekanizmalarını açıklamaya çalışan alternatif bir bakış açısına göre (Berry, 2000; Buss, 1999; Cunningham, 1986) kadınlar ve erkekler, hemcinslerinin ve karşı cinsin fiziksel çekiciliğine ilişkin yargılamalarında birbirlerinden farklılaşmaktadırlar (Aktaran, Marcus ve Miller, 2003). Kadın algılayanlar arasında erkekleri değerlendirmede, erkeklerin kadınları değerlendirmesine göre daha az görüş birliği vardır. Yapılan bir çalışmada (Marcus ve Miller, 2003) erkekler ve kadınlar yanlarında oturan yabancı kadın ve erkeklerin fiziksel çekiciliklerini derecelendirmişler ve onlar tarafından derecelendirilmişlerdir. Ayrıca diğerlerinin kendilerini nasıl derecelendirmiş olabilecekleri ile ilgili algılarına da bakılmıştır. En yüksek görüş birliği erkeklerin, kadınların çekiciliğini yargıladıklarında ortaya çıkmıştır. Bu araştırmaya göre insanlar, diğerlerinin kendileri hakkında ne düşündüğünden haberdardır ve kadınların algıları, erkeklerin onlar hakkındaki yargılarıyla yüksek derecede çelişkilidir. İnsanlar diğerlerinin çekiciliği konusunda hem fikirdir ve diğerlerine çekici gelen kişiler güzel ya da yakışıklı olduklarını bilmektedirler. Yapılan başka bir çalışmada (Graziano, Jensen-Campbell ve diğerleri, 1993) kadın ve erkeklerin, kadınların, erkeklerin çekiciliğini yargılamada daha uzman olduklarında hem fikir oldukları bulunmuştur. Bununla birlikte, erkekler kadın çekiciliğini değerlendirmede kadınlardan daha iyi olduklarına inanırken, kadınlar da kadın çekiciliğini değerlendirmede en az erkekler kadar yetenekli olduklarına inanmaktadırlar.

I.3. YAKIN İLİŞKİLERDE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ÖNEMİ

Kişilik özellikleri eş seçiminde önemli rol oynasa da, hangi kişilik özelliklerinin önemli olduğu hakkında, kadınların ve erkeklerin kişilik tercihleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığı, bireysel olarak kadın ve erkeklerin ne istedikleri konusunda farklılaşıp farklılaşmadığı ve insanların gerçekten istediklerini elde edip etmedikleri hakkında çok az şey bilinmektedir (Botwin, Buss, Shackelford, 1997).

Bu konuda erkek ve kadınların kendilerine benzeyen kişilerle birlikte olmak istediklerini öne süren görüş sıklıkla destek görmektedir (Botwin, Buss, Shackelford, 1997). İş, hangi kişilik özelliklerinin tercih edildiği konusuna geldiğinde henüz üzerinde fikir birliği sağlanmış bilgiler mevcut değildir. Kadınlar ve erkekler aktif olarak kendilerine benzeyenleri mi arzu ederler yoksa insanların bir eş için olan arzuları onları eş seçmeye mi zorlar? Evrimsel psikoloji kadın ve erkeklerin psikolojik olarak ne zaman benzer, ne zaman farklı olacaklarını açıklamak için bir teori geliştirmiştir (Buss ve Schmitt, 1993). Bu teoriye göre, uzun süreli eşlilik bağlamında yardımlaşma ve karşılıklılık eğilimi ile ortak hedefler için bütünleşmek, her iki cinsiyet için de temel eş seçimi kriteridir. Her iki cinsiyet de bir partnere bağlanma ve güvenme sorunu yaşadığı için, eşlerin uyuşabilir olması, değer görececek bir özellik olarak yordanabilir.

Eş seçimi konusunda bilinen bir gerçek de bireylerin her zaman istediklerini elde edemedikleridir. Arzu edilen eşler, onları arayanlarla (arzu edenler) karşılaştırıldığında sayıları çok azdır. Botwin, Buss ve Shackelford (1997) tarafından;

- a) Uzun süreli ilişkilerde, bireylerin hangi kişilik özelliklerini arzu edilir gördüklerini tanımlamak,

- b) Bir çok kişilik boyutu açısından cinsiyetlerin ne kadar seçici olduklarını bulgulamak,
- c) Flört eden ve evli çiftlerin hangi kişilik özellikleri açısından farklılaştıklarını bulmak,
- d) İnsanların, kişilik özellikleri açısından kendilerine benzeyenleri tercih edip etmediklerini saptamak
- e) Bir eş için ifade edilen tercihlerin gerçek eşle uyuşup uyuşmadığını belirlemek,
- f) Kişinin, idealleri ile uyuşmayan birisiyle evlenmesinin evlilik mutsuzluğunu yordayıp yordayamayacağını öğrenmek amacıyla bir araştırma yapılmıştır.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre, bireyler kendilerine benzeyenleri tercih ederler ve kişilik özellikleri hem eş seçiminde hem de evlilikten alınan doyumda çok önemli bir rol oynamaktadır. Bir başka bulguya göre, kadınlar genel olarak eş seçiminde kişilik özellikleri açısından erkeklere kıyasla daha titizdirler ve potansiyel eşlerinde yüksek oranda sosyal yönden birçok arzu edilir kişilik özelliklerini görmek istemektedirler. Cinsiyet farklılıklarına rağmen kadınlar da erkekler de uzun süreli bir ilişkide, genel olarak bir eşte benzer özellikler aramaktadırlar. Bir kişinin kişilik özellikleri evlilik doyumunda önemli bir rol oynarken, ideal partnerden farklı biriyle birlikte olmanın evlilik doyumunda yordayıcı bir özellik taşımadığı bulgulanmıştır (Botwin, Buss, Shackelford, 1997).

Yetişkinlerle yapılan birçok çalışma da insanların zeki, dürüst, duygusal yönden dengeli ve heyecan verici bir kişiliğe sahip kişilerin ideal partner olabileceğine inandıklarını ortaya koymuştur (Regan ve Joshi, 2003).

Fletcher, Simpson, Thomas ve Giles (1999) tarafından yapılmış bir çalışmada, ideal bir partnerde olması istenen özellikler ile ideal bir ilişkinin sahip olması gereken

niteliklerin ne olduğu incelenmiştir. Araştırma sonucunda hem kadın hem de erkekler sıcaklık/ içtenlik, güvenilirlik ve iyi bir gelire sahip olma gibi özelliklerin bir partnerde olması gereken en önemli özellikler olarak değerlendirmişlerdir. Aynı araştırmada bir ilişkinin sahip olması gereken nitelikler de ilişkinin mahrem ve tutkulu olması olarak belirtilmiştir.

Ergenlerle yapılan bir çalışmada (Regan ve Joshi, 2003) ergenlerin de yetişkinlerin tercihlerine benzer bir tercih sıralaması yaptıkları bulunmuştur. Hem kız hem de erkek ergenler, ideal bir partneri, entelektüel, zeki, mizah duygusuna sahip ve kolay geçinilebilir bir kişi olarak tanımlamışlardır.

Buss ve Barnes (1986) tarafından yapılan çalışmada da hem kadınların hem de erkeklerin, iyi arkadaş olma, düşüncelilik/saygınlık, dürüstlük, sevecenlik, bağlanılabilirlik, zeka, kibarlık, anlayışlılık, heyecan verici bir kişiliğe sahip olma ve sadakat gibi kişilik özelliklerini yakın bir ilişki için oldukça önemli gördükleri sonucuna ulaşmıştır.

Uzun süreli ilişkilerde bir partnerde olması istenen kişilik özelliklerinin neler olduğu konusunda yapılan çalışmalar, bir partnerde olması istenen özelliklerin, ilişkinin türüne ve evrelerine göre de farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. İlişki tipleriyle ilgili sosyal psikolojik açıklamalar, bir ilişkinin farklı evrelerinde kişilerin tercih ettikleri kriterlerin değiştiğini vurgularlar (Sprecher ve Regan, 2002) . Yani bir ilişkiden elde edilen şey ve ödenen paha ilişkinin her bir düzeyine (günlük ilişkiler, uzun süreli ilişkiler ya da evlilik ilişkisi) göre farklılaşır. Bu, erkek ve kadınların hangi düzeydeki ilişkiler için ne tür kriterleri tercih ettiklerini anlamamızı kolaylaştıracaktır. Uzun süreli bir ilişki ya da evlenmek için bir partner seçildiğinde erkekler kadınlarınkine yaklaşan bir tercih sıralaması yaparlar. Bu durumda erkekte eş seçiminde kadınlarınkine benzer yüksek

düzeide yatırım yapmaları beklenir. Dört farklı ilişki tipi (flört ilişkisi, cinsel ilişki, evlilik ve uzun süreli ilişki) için partnerlerinde aradıkları özellikleri araştırmaya yönelik yapılmış olan bir çalışmada (Sprecher ve Regan, 2002), kadınlarla karşılaştırıldığında, erkeklerin bir gecelik ilişki için olan kriterlerinde genel olarak daha az seçici oldukları bulunmuştur. Evlilik düzeyindeki ilişki tipi için erkeklerin kriterleri ile kadınların kriterleri birbirine yaklaşmıştır, bu konuda cinsiyet farklılıkları en aza inmiştir. Evlilik düzeyinde bir ilişki için cinsiyet farkı sadece bir durumda ortaya çıkmıştır. Erkeklerin, evlenecekleri kişilerde aradıkları önemli bir özellik kadınlardan farklı olarak fiziksel çekiciliktir. Kadınlar ise özellikle baskınlık ve sosyal statü konusunda daha seçici davranmaktadırlar.

İnsanların kendilerine biçtikleri değer de, bir partnerde aradıkları özellikleri etkilemektedir. Sosyal açıdan daha fazla arzu edilir özelliklere sahip olan bireylerin potansiyel eşlerinde daha fazla özellik aradığı bulgulanmıştır. Bu hipotezi destekleyen bir çalışma Buston ve Emlen (2003) tarafından yapılmıştır. Eş seçimi mekanizmasının altında yatan bilişsel süreçleri araştırmaya yönelik yapılmış bu çalışmada insanların uzun süreli bir ilişki için kendilerine partner seçtiklerinde partnerlerinde aradıkları özelliklerle kendi benliklerine ilişkin algıları arasında bir ilişki kurdukları bulgulanmıştır. Kendilerini birçok olumlu özellik açısından yüksek derecede derecelendiren kişilerin eş tercihlerinde diğerlerine oranla anlamlı bir şekilde daha seçici davrandıkları bulgulanmıştır. Bu kişiler birçok özellik açısından kendilerine benzeyen kişileri eş olarak tercih etmektedirler. Bu sonuç, “benzerler birbirini çeker” ilkesini destekler niteliktedir.

Kenrick, Groth, Trost ve Sadalla (1993), yüksek düzeyde kariyer başarısı beklenen kadınların bile (tıp ya da hukuk alanı gibi) kendi düzeylerinde ya da daha üst düzeyde partnerleri tercih ettiklerini bulmuştur. Bu tür bulgular göz önünde bulundurulduğunda, kendilerini baskın, güçlü, saldırgan ve yüksek statülü, hırslı, zengin, yüksek gelir

kapasitesine sahip olarak derecelendiren kadınların, kendilerini bu boyutlarda daha düşük derecelendiren kadınlara göre, bir partnerden daha çok şey bekleyecekleri kestirilebilir. Varsayalım ki, bir gruptaki bütün erkekler ilk önce en çok arzu edilir partner için yarıştılar ve ilk yarışın “mağlupları” bir sonraki en arzu edilir partnerler için yarıştılar. Bu durum en az arzu edilen kadınlar ve erkekler birbirlerini seçene kadar devam edecektir. Bir erkek hiyerarşideki yerini belirlerse, kendinden yukarda bulunan birini ya da kendinden alt düzeyde bulunan birini elde etmek için yarışmada boşa zaman harcamayacaktır. Aynı şekilde eğer bir kadın kendisinden daha nitelikli bir erkekle birlikte olursa, üretebileceği başarılı döl sayısını maksimize etme ihtimalini azaltacaktır. Eğer kendisinden her açıdan daha değerli biriyle birlikte olursa, hem zaman kaybını hem de olası terk edilme riskini göze almış olur. Bu kurama göre; kadınlar erkeklere göre daha sınırlı üreme olanaklarına sahip oldukları için, kadınların kendi toplam değerlerine bakmaları ve eş seçimlerini bu değere göre belirlemeleri önemlidir (Kenrick, Groth, Trost, Sadalla, 1993).

Kadınların bir partnerde aradıkları özelliklerle, kendilerine ilişkin benlik algıları arasında yüksek bir ilişki vardır. Yani eğer bir kadın, bir partner olarak diğer erkekler tarafından arzu edilebilirliğinin yüksek olduğunu düşünüyorsa kendine romantik partner olarak seçeceği kişide de daha çok özellik görmek isteyecektir. Erkeklerin tercihleri ise bir ilişki için erişilebilir olduğuna inandıkları diğer kişilerin sayısı ile ilişkilidir. Yani bir erkek ne kadar çok kadını elde edebileceğine bağlı olarak bir partnerde çeşitli özellikleri tercih etmektedir (Sprecher ve Regan, 2002).

I.4. YAKIN İLİŞKİLER KONUSUNDA ORTAYA ATILMIŞ KURAMLAR

Eş seçimi konusunda bir çok farklı kuram ortaya atılmasına rağmen bu tez kapsamında bu alanla ilgili en önemli iki kurama değinilecektir. Bunlardan biri evrim kuramı diğeri de Thibaut ve Kelley'nin değiş-tokuş kuramıdır.

I.4.1. Evrim Kuramı

Evrimsel kuram, kaynağını Darwin'in evrim kuramından alır. Evrimsel modeller genel olarak iki cinsiyet arasında eş seçimi konusunda yaşanan farklılıklara daha doğrudan odaklanmaktadır (Buss, 1989). Evrimsel kuramlara göre, eş seçimindeki cinsiyet farklılıklarının bazıları kültürler arası yani evrenseldir. Evrim kuramcıları bu cinsiyet farklılıklarını günümüz dünyasından milyonlarca yıl önce meydana gelmiş olan cinsel seçim mekanizmaları açısından açıklarlar. Erkekler ve kadınlar arasında ebeveynsel yatırım açısından farklılıklar vardır. Ebeveynsel yatırım, ebeveynlerin başka bir yere yatırım yapmak yerine belirli bir dölle yatırım yapmaları olarak tanımlanabilir. Kadınlar çocuklarına daha çok yatırım yaparken erkekler son derece kolay bir şekilde bir çocuğa sahip olabilmektedir. Kadınlar kaybedecek daha fazla şeyleri olması sebebiyle eş seçiminde daha seçici davranırlar. Kadınlara göre bir erkek bir eş olmak için daha fazla kritere uymak zorundadır. Bir çok memeli türde kadınlar diğerk erkeklerle oranla üstünlüklerini kanıtlamış erkeklerle eş olurlar. Kadının fiziksel koşulu soyun yaşamını sürdürmesi için daima gerekli olduğundan erkekler genç, sağlıklı ve iyi fiziksel koşulda olan kadınlara göreceli olarak daha fazla değer vermektedirler. Erkeklerin soylarına yatırımları daha dolaylıdır. Diğerk taraftan bir erkeğin sosyal konumu ve soyuna kaynak bulma kabiliyeti bir kadın için göreceli olarak daha önemli olmalıdır. Bu kurama göre,

kadınların, göreceli olarak, erkeklerdeki zenginlik ve sosyal statüye daha fazla önem vermeleri, evrensel bir olgudur. Ülkeler arasındaki benzerlikler göstermiştir ki tercihler sosyal normlar ya da basit ekonomik modeller tarafından tam olarak açıklanamaz (Buss, 1989).

Özetle, evrimsel bakış açısına göre, erkekler ve kadınlar için önemli olan şey, kendi genlerini bir sonraki nesile aktaracak olan genlerini taşıyan döllerin yaşama olasılığını arttırmaktır (Kenrick ve Trost, 1989; Aktaran, Franzoi, 2000). Evrimsel bakış açısını savunan bazı psikologlar (Alley ve Cunnigham, 1991; Aktaran, Franzoi, 2000) erkeklerin genç görünen kadınları daha çekici bulacaklarını, çünkü gençliğin doğurganlık olasılığının yüksek olduğunu işaret ettiğini savunmaktadırlar. Aynı mantıkla, kadınlar ise kendileri ve dölleri için kaynak sağlayacak ve onları koruma yetisine sahip nitelikleri taşıyan erkekleri tercih edeceklerdir. Böylece, kadınlar, erkeklerde gençliğe değil, statü, hırs ve diğer sosyal baskınlığa işaret eden özelliklere daha fazla önem vereceklerdir.

1.4.2. Thibaut ve Kelley'nin Değiş-Tokuş Kuramı

Bu kurama göre, insanlar, bir ilişkiden elde edilen tüm olumlu ve olumsuz faktörlere uygun olan ödül ve bedellere göre değerlendirmeler yaparlar (Guillet, Sarrazin ve diğerleri, 2002). Genel olarak, eğer bir birey ilişkisinden büyük ölçüde mutluluk duyuyorsa ödüller yüksek; eğer birey ilişkisini sürdürmek için yoğun çaba harcıyor yada ilişkisi hakkında kaygı duyuyorsa bedeller yüksektir. İlişkiler hakkındaki bu ekonomik modele göre, sonuç ödüllere bedelleri çıkartarak elde edilir. Eğer ödüller bedellerden büyükse sonuç olumludur; eğer bedeller ödüllere büyükse sonuç olumsuzdur.

Bu, sonuç olumlu olduğunda insanların ilişkilerini devam ettirecekleri ya da sonuç olumsuz olduğunda ilişkilerini bitirecekleri anlamına gelmemektedir. İnsanlar ilişkilerinin sonuçlarını, karşılaştırma düzeylerine göre de değerlendirirler. Karşılaştırma düzeyi türlerinden bir tanesi, kişinin ilişkiden ne elde edeceği konusundaki beklentileridir. Yani, eldeki sonuç, ilişkinin vermesi gerektiği düşünülen sonuçla karşılaştırılır. İkinci bir karşılaştırma düzeyi türü ise alternatiflerin karşılaştırılma düzeyidir. Burada, içinde bulunulan ilişkiden elde edilen sonuçlar, olası alternatif ilişkilerin beklenen sonuçları ile karşılaştırılır. Eğer alternatif sonuçların, içinde bulunulan ilişkinin sonuçlarından daha iyi olmayacağına ya da daha kötü olacağına karar verilirse herhangi bir değişiklik yapılmaz. Diğer taraftan, eğer alternatif bir ilişkinin daha iyi bir sonuç vaat ettiği algılanırsa değişiklik yapma olasılığı daha yüksek olacaktır (Franzoi, 2000; Hovardaoğlu, 1996).

John Thibaut ve Harold Kelley'e göre insanlar belirli bir ilişkiyi sürdürmeye karar verirken yalıtılmış halde sadece ödül ve bedelleri göz önünde bulundurmazlar. Bunun yerine, halihazırdaki ilişkilerindeki ödül ve bedelleri, alternatif oluşturan ilişkilerdeki ödül ve bedellerle karşılaştırırlar. Eğer alternatif bir ilişki mevcut değilse yada varolan alternatif ilişkilerden hiç birisi halihazırdaki ilişkisinden daha ödüllendirici görünmemekteyse, kişi herhangi bir değişiklik yapmayacaktır. Bu, bazı insanların tatmin edici olmayan hatta zarar verici olan ilişkileri sürdürmelerinin nedenlerinden bir tanesidir; hiç ödül almama riskine karşı az da olsa ödül almayı tercih etmektedirler (Guillet ve diğerleri, 2002).

Sosyal değiş-tokuş kuramı, bir ilişkiyi devam ettirme ya da ettirmeme, kimin kalacağını kestirme ve bağlılığı öngörmede etkili görülmüş bir kuramdır. Genel olarak bağlılığın artması, doyumun artması, çekici alternatiflerin azalması, ilişkiye yapılan yatırımın artmasıyla ilişkilidir. Yani doyum arttıkça, alternatiflerin çekicilik düzeyleri düştükçe ve yine yatırım arttıkça bağlılık da artar.

Bu kuram, ilişkilerin istikrarlılığı ve doyumunu anlamak açısından çeşitli öngörüler sağlasa da modelin daha fazla ayrıntılandırılmaya ihtiyacı olduğu düşünülmektedir. Karşılaştırma düzeyi ve alternatifleri karşılaştırma düzeyi kavramları oldukça genel ve içeriği ne olduğu çok iyi anlaşılmayan kavramlardır. Biz bu araştırmada alternatifleri karşılaştırma düzeyini fiziksel çekicilik ve kişilik özellikleri olarak ikiye ayırdık. Literatürdeki araştırmalar fiziksel çekiciliğin ve kişilik özelliklerinin bir kişiyle ilişkiye başlama ya da varolan bir ilişkiyi sonlandırma süreçlerini farklı oranlarda etkilediğini göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında, ilişkiden elde edilen sonuç ve alternatifleri karşılaştırma düzeyi kavramlarının bu şekilde ikiye ayrılmasının öngörülerini daha sağlıklı kılacağı ve kuramı biraz daha zenginleştireceği düşünülmektedir.

II. YÖNTEM

II. I. BİRİNCİ ÇALIŞMA

II.I.1. Araştırmanın Amacı

Birinci çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin duygusal bir ilişkiye girecekleri kişide ne tür özellikler aradıklarını saptamaktır. Ayrıca kız ve erkek öğrencilerin bir eşte olmasını arzuladıkları özellikler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı, hangi özelliklerin hangi cinsiyet için daha çok tercih edildiği, her iki cinsiyetin üzerinde görüş birliğine vardıkları özelliklerin neler olduğu, elde edilen bulguların literatürdeki bilgilerle paralellik gösterip göstermeyeceği ve farklı kültürlerden elde edilen bulguları destekleyecek sonuçlara ulaşip ulaşılmayacağı bu araştırma kapsamında sorulan sorulardır.

II.I.2. Denekler

Birinci çalışma iki aşamadan oluşmuştur. İlk aşamada, araştırmaya Mersin Üniversitesi'nde okumakta olan hiç evlenmemiş 56 erkek ve 44 kadın olmak üzere toplam 100 öğrenci katılmıştır. Katılımcılardan ideal bir partnerde olmasını istedikleri özellikleri, yazmaları istenmiştir. Bu ön çalışma sonucunda katılımcıların en sık ifade ettikleri özellikler saptanmış ve bu özellikleri içeren bir sıfat listesi oluşturulmuştur. Çalışmanın ikinci aşamasında bu sıfat listesi Mersin Üniversitesi'nde okumakta olan 86 erkek ve 75 kadın katılımcıdan oluşan toplam 161 kişilik ikinci bir örnekleme sunulmuştur. Katılımcılar, bu çalışmalara gönüllü olarak katılmışlardır.

II.1.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak kullanılacak ölçeğin oluşturulması için bir ön çalışma yapılmıştır. Ön çalışmada katılımcılardan, partner olarak tercih edecekleri bir kişide olmasını istedikleri özellikleri belirtmeleri istenmiştir (Kullanılan soru formunun bir örneği Ek I'de sunulmuştur). Katılımcıların açık uçlu soruya verdikleri yanıtlar incelenerek bir özellikler listesi oluşturulmuştur, bu özellikler içinden frekansları en yüksek olanlar seçilerek 40 olumlu özellikten oluşan asıl ölçme aracı geliştirilmiştir (Kullanılan ölçeğin bir örneği Ek II'de verilmiştir). Denekler 5 basamaklı (5 son derece önemli, 1 hiç önemli değil) bir ölçek üzerinde bu olumlu özellikleri değerlendirmişlerdir.

II.1.4. İşlem

Araştırma Mersin Üniversitesi Çiftlikköy kampüsünde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amacı, katılımcılara kısaca anlatılmış ve araştırmaya katılmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Uygulamaya katılmak isteyen öğrencilere ölçekler verilmiş ve tamamlamaları beklenmiştir. Uygulamalar bazen bireysel uygulama bazen de grup uygulaması olarak gerçekleştirilmiştir.

II.1.5. Verilerin Analizi

Yapılan çalışma sonucunda elde edilen verilerin analizinde SPSS 9.05 paket programından yararlanılmıştır. Ön çalışma sonucunda elde edilen verilerin frekanslarına bakılarak, en çok tekrar eden özellikler seçilmiş ve ikinci ölçek oluşturulmuştur. İkinci

ölçekten elde edilen verilerin analizinde de betimsel istatistikler, tek örneklem için t-testi ve bağımsız gruplar için t-testi kullanılmıştır

II.1.6. BULGULAR

Bu çalışmanın ilk amacı üniversite öğrencilerinin ideal bir eşte aradıkları özellikleri tespit etmektir. Bu amaçla ölçekte verilen özelliklerin kararsızım (3) tepkisinden anlamlı bir biçimde yüksek olup olmadığını test etmek için, elde edilen veriler tek örneklem için t-testi ile analiz edilmiştir. T-testinde 40 farklı karşılaştırma yapılması birinci tip hata oranını artıracığından bunu önlemek amacı ile Bonferroni düzeltmesi uygulanmış ve alfa düzeyi .001 olarak hesaplanmıştır (Howell,1992). Tablo 1’de, üniversite öğrencileri için ideal bir eşte bulunması önemli olan özellikler, ortalaması en yüksekten en düşüğe doğru verilmiştir. Tablo 1’de de görüleceği gibi üniversite öğrencilerine göre ideal eşin dürüst, sadık, seven, samimi, güvenilir, saygılı, hoşgörülü, kendine-güvenen, fedakar, eğitimli, sağlıklı, sabırlı, zeki, cömert, başarılı, kendilerine benzer bir düşünce yapısına sahip, mizah duygusu olan, dışadönük, modern, güçlü, ve itibarlı vb. olması önemlidir.

İdeal eşte aradıkları özellikler açısından kız ve erkek öğrencilerin farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacı ile verilere bağımsız gruplar için t-testi uygulanmıştır. Yine çok sayıda karşılaştırma yapıldığından birinci tip hata oranının artmaması için bu analizde de Bonferroni düzeltmesi uygulanmış ve alfa .001 olarak hesaplanmıştır.

T-testi sonuçları, erkeklerin (3.65) kadınlara (2.46) kıyasla bekaret kavramına daha fazla önem verdiklerini ($t=-4,851$; $p<.001$), kadınların ise zenginlik (ortalamalar sırasıyla 2.68 ve 2.01, $t=3,781$; $p<.001$), ve başarıyı (ortalamalar sırasıyla 4,09 ve 3.61, $t=3,251$; $p<.05$), erkeklere kıyasla daha önemli bulduklarını göstermiştir.

	N	Ortalama	Ss	t
DÜRÜSTLÜK	161	4,84	,45	51,45*
SEVGİ	161	4,73	,54	40,70*
SADAKAT	161	4,73	,53	112,59*
SAMİMİYET	161	4,71	,56	106,09*
GÜVENİLİRLİK	161	4,70	,62	96,08*
SAYGI	161	4,65	,60	97,99*
PAYLAŞIM	161	4,37	,73	75,83*
HOŞGÖRÜ	161	4,36	,73	75,84*
FEDAKARLIK	161	4,21	,77	69,30*
EĞİTİM	161	4,16	,82	64,22*
HEYECAN VERİCİ OLMAK	161	4,13	,92	56,72*
UZLAŞIMCILIK	161	4,11	,84	61,81*
KARARLILIK	161	4,10	,84	61,93*
SAĞLIK	161	4,08	,93	55,68*
OLGUNLUK	161	4,06	,92	55,94*
İYİMSERLİK	161	4,03	,85	59,70*
SEMPATİKLİK	161	3,99	,96	52,51*
ZEKA	161	3,94	,82	60,77*
ŞEFKAT	161	3,92	,93	53,41*
ROMANTİZM	161	3,85	1,06	46,01*
DÜŞÜNSEL BENZERLİK	161	3,76	1,08	43,93*
ALÇAK GÖNÜLLÜLÜK	161	3,76	,89	53,60*
MİZAH DUYGUSU	161	3,76	1,10	43,03*
İTİBAR	161	3,42	1,11	38,96*
GURUR	161	3,42	1,23	35,12*
SEKSİLİK	161	3,34	1,21	34,93*
İTAATKARLIK	161	3,21	1,31	31,11*

*p<.001

Tablo 1. Üniversite öğrencilerinin en çok tercih ettiği olumlu özellikler

II.1.7. TARTIŞMA

Hatırlanacağı gibi birinci çalışma, üniversite öğrencilerinin bir ilişkiye başlamadan önceki aşamada birlikte olmayı isteyecekleri bir partnerde olmasını istedikleri özelliklerin neler olduğunu incelemek amacıyla yapılmıştı. Kadın ve erkeklerin hangi özellikler konusunda hemfikir olduklarını ve hangi özellikler açısından farklılaştıklarını incelemek de araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır.

Araştırmada kadın ve erkeklerin eşlerinde olmasını istedikleri özellikler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı yanıt aranan bir soruydu. Bulgular kadın ve erkeklerin bekaret, zenginlik ve başarı özellikleri açısından anlamlı bir şekilde farklılaştıklarını göstermektedir. Erkekler bir eşte bakire olma özelliğine kadınlar da zenginlik ve başarı özelliklerine karşı cinse oranla daha fazla değer vermektedirler. Bu bulgular büyük ölçüde literatürü destekler niteliktedir. Kenrick, Groth, Trost ve Sadalla (1993) tarafından yapılmış bir araştırmada yüksek düzeyde statü sağlayan alanlarda (tıp, hukuk gibi) çalışan kadınların bile kendi statülerine yakın ya da daha üst düzeyde statüye sahip erkekleri partner olarak kabul ettiklerini bulmuşlardır. Benzer şekilde Buss ve arkadaşlarının (1990) 33 farklı ülkeden seçtikleri 37 örnekleme yürüttükleri çalışmada, tüm örneklemlerde kadınların erkeklere kıyasla iyi bir gelir ve yüksek statülü bir işe sahip olan kişileri eş olarak daha çok tercih ettiklerini bulmuşlardır. Aynı araştırmada araştırmacıların geleneksel diye nitelendirdikleri toplumlarda (İran, Endonezya, Hindistan gibi) bekaret ve eve bağlılık özelliklerinin erkekler için bir eşte olması gereken en önemli özellikler olduğunu bulmuşlardır. Benzer bir çalışma Buss, Abbot ve Angleitner (1990) tarafından da yapılmıştır. Bu araştırmanın sonuçları da geleneksel toplumlarda erkeklerin bir eş adayında en değer verdiği özelliğin “ıffet/namus” olduğunu ortaya koymuştur.

Geleneksel toplumlarda kadının evlenene kadar bakire olması ve kendini yalnızca eşine adanması ödüllendirilir. Aksi durumda kadın dini ya da toplumsal bir takım yaptırımlara maruz bırakılıp toplum tarafından hukuksal olmayan bir şekilde cezalandırılır. Bu toplumlarda, sosyalizasyon sürecinde kadına yüklenen bu değer erkek ve kız çocuklarına benimsetilir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’de üniversite öğrencilerinde bile hala geleneksel yapının korunduğu savunulabilir.

Kadınlar için bir erkeğin iyi bir statü ve iyi bir gelire sahip olması literatürde sıklıkla karşılaşılan bir bulgudur. Bu bulgularla çelişen araştırmalar da bulunmaktadır. Örneğin; Buss ve diğerlerinin (2001) eş seçimi kriterlerinin tarihsel süreçte nasıl değiştiğini araştırmaya yönelik yaptıkları çalışmada günümüzde erkeklerin de en az kadınlar kadar iyi bir gelire sahip olan kişileri eş olarak tercih ettiklerini bulmuşlardır. Ancak bu bulgu batıda yapılmış bir araştırmadan elde edilen bir bulgudur. Pek çok açıdan geleneksel yapıyı muhafaza eden Türk toplumunda kadınların eş olarak seçecekleri kişilerde iyi bir gelire ve yüksek statüye değer vermeleri şaşırtıcı değildir. Evrim teorisi, bir kadının, kendisinin ve kendisinden olacak yavruların hayatta kalmasını sağlayacak potansiyele sahip kişileri eş olarak tercih edeceklerini savunmaktadır. Erkek yavruların hayatta kalmasını sağlayacak kaynakları doğrudan ya da dolaylı bir yoldan sağlar. Bu teori geleneksel toplumlardaki durumu açıklamak için yeterli olabilir. Çünkü bu toplumlarda kadınlar hala tam anlamıyla bir işe dolayısıyla bir gelire sahip değildir ve dolayısıyla geleceğe yönelik kaygıları yoğun şekilde yaşamaktadır.

Aslında bizim çalışmamızda kadın katılımcılar üniversite öğrencisiydi ve kendilerini potansiyel olarak bir meslek ve gelir sahibi olarak görmeleri gerekirken. Ancak yine de bir eş adayında aradıkları en önemli özellikler olarak zenginliği ve başarıyı görmeleri ilk bakışta çok net anlaşılmasa da literatür gözden geçirildiğinde bu sonucu

açıklayabilecek bazı bulgulara rastlanmaktadır. Ekonomik açıdan iyi bir gelire sahip olan insanların kendilerini daha güçlü hissettikleri gözlenmektedir. Zenginlik pek çok zaman ve mekanda bir çok kapıyı açabilecek anahtar olarak görülmektedir. Bu duruma sinema ve televizyon filmlerinde sıklıkla rastlamak mümkündür. Zengin erkek, aslında gücü elinde bulunduran, diğerlerini kontrol edebilen, istediğini elde edebilen ve bir çok kadını kendine hayran bırakabilen “karizmatik” erkek rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Bir erkeğin zengin olması, güçlü olması anlamına geliyorsa ve literatür güçlü olarak algılanan erkeklerin kadınlar tarafından daha çekici olarak algılandığı (Marcus ve Miller, 2003; Sprecher, 1989) konusunda bilimsel veriler sunuyorsa bizim çalışmamızda da elde edilen bu sonucun literatürdeki bulgularla paralellik gösterdiği savunulabilir.

Araştırma bulguları kadın ve erkeklerin, sadakat, dürüstlük, samimiyet, hoşgörü, güzellik, saygı, sevgi, fedakarlık, güçlülük, güvenilirlik, itibar, kendine güven, cömertlik, modernlik, sabır, zeka, itaatkarlık, dışadönüklük, sağlık, mizah duygusu, eğitim durumu ve düşünsel benzerlik özellikleri açısından farklılaşmadıklarını ortaya koymuştur. Yani her iki cinsiyetten katılımcıların, bahsi geçen bu özelliklere benzer ölçüde değer verdikleri sonucu elde edilmiştir. Bizim çalışmamıza benzer olarak Norman Anderson (1968) yapmış olduğu bir çalışmada, üniversite öğrencilerinden oluşan bir katılımcı gruba 555 sıfatı içeren bir ölçek vererek, katılımcılardan bu sıfatlar içinden en çok tercih ettikleri sıfatları işaretlemelerini istemiştir. Araştırma sonucunda başta samimiyet olmak üzere dürüstlük, sadakat, gerçekçilik, güvenilirlik, bağlanılabilirlik, zekilik v.b. özelliklerin en çok tercih edilen özellikler olduğu bulunmuştur. Kadın ve erkek üniversite öğrencilerinin bu sıfatların istenirliği konusunda fikir birliği içinde oldukları da ortaya çıkan bir diğer bulgudur (Aktaran, Freedman, Sears, Carlsmith, 1998). Buss ve diğerlerinin (1990) kültürlerarası yapmış oldukları bir araştırmanın sonuçlarına göre de, tüm örneklemelerde bağlılık

(sadaikat) duygusal denge, anlayış (hoşgörü) ve zeka; cinsiyetten ve kültürden bağımsız en çok tercih edilen özellikler olmuştur. Buss ve arkadaşları, bu özelliklerin kültürden ve cinsiyetten etkilenmediğini ve bu durumun evrensel bir bulgu olduğunu savunmuşlardır.

Bizim araştırmamızda da katılımcılara sunulan özellikler arasından dürüstlük, sadaikat, samimiyet ve sevgi diğer istenen özelliklere kıyasla en çok tercih edilen özellikler olmuştur. Sözü geçen özelliklerin uzun süreli ilişkilerde birlikte olunan kişi ya da hayat arkadaşı olarak seçilecek kişilerde olması, olmaması durumuna göre çok daha rahatlatıcıdır. Hiç kimse kendisine karşı dürüst, içten, hoşgörülü, saygılı davranmayan ya da kendisine sadık olmayan bir kişi ile uzun süreli bir ilişkiye başlamak istemez. Bu özelliklere sahip olan bir insanla ilişki kurmak kişiye güvende olduğu, aldatılmadığı, değerli olduğu hissini yaşıyor olabilir. Pek çok insan, bedelleri yüksek acı veren bir ilişki yaşamak yerine ödülleri yüksek haz verici bir ilişki yaşamayı tercih edecektir.

Bazı çalışmalar (örneğin, Kenrick, Groth, Trost ve Sadalla, 1993; Sprecher ve Regan, 2002) kadın ve erkeklerin ilişki şekline göre partnerlerinden farklı şeyler belediklerini ortaya koymuştur. Yani günlük ilişkilere, cinsel ilişkiye dayalı ilişkiler ya da uzun süreli ilişkiler için kadın ve erkekler partnerlerinden farklı şeyler talep ederler. Bu konuda yapılan çalışmalarda uzun süreli bir ilişki için ya da evlenmek için bir partner seçildiğinde kadın ve erkeklerin birbirine yaklaşan bir tercih sıralaması yaptıkları gözlenmiştir. Bizim yaptığımız araştırmada da katılımcılara ideal bir partnerde/sevgilide aradıkları özelliklerin neler olduğu sorulmuştur. Dolayısıyla bulduğumuz gibi erkek ve kadın katılımcıların birçok özellik konusunda görüş birliğine varmaları belki de uzun süreli bir ilişki için istedikleri kriterleri belirtmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu açıdan bulguların özellikler literatürdeki bilgilerle tutarlıdır.

Araştırmada elde edilen bir diğer önemli sonuç da, literatürde sıklıkla erkeklerin kadınlara göre fiziksel güzelliğe daha fazla önem verdiklerine ilişkin bulgunun bizim araştırmamızın sonuçları tarafından desteklenmemiş olmasıdır. Yakın ilişkilerde fiziksel güzelliğin önemini araştıran birçok araştırma (Feingold 1990; Norman, Bailey, Kenrick, Linsenmeier, 2002; Buss ve Barnes, 1986; Sprecher ve Regan, 2002 v.b.) kadınlara kıyasla erkeklerin fiziksel çekicilik özelliklerine daha fazla önem verdiklerini ortaya koymuştur. Ancak bizim çalışmamızda, kadın ve erkeklerin birlikte olacakları partnerin güzel/yakışıklı olması konusunda fikir birliği içinde oldukları bulunmuştur. Bu sonucu, literatürde destekleyen bazı bulgular da Fletcher, Simpson, Thomas ve Giles (1999) ve Marcus ve Miller (2003) tarafından yapılmış olan araştırmalarla elde edilmiştir. Bu araştırmacılar, kadın ve erkeklerin fiziksel güzellik konusunda her geçen gün birbirlerine biraz daha benzer şekilde düşündüklerini savunmaktadırlar. Onlara göre; kadın ve erkekler arasında bu konuda farklılaşma olduğuna ilişkin elde edilen bulgulardan hareketle kadınların fiziksel güzelliğe daha az önem verdikleri sonucu çıkarılmamalıdır. Bu durum sadece, kadınların erkeklere göre başka özelliklere, daha fazla önem vermelerinden kaynaklanmaktadır. Yani bir kadının öncelikle kendisinin ve dünyaya getireceği canlıların hayatta kalmasını garantileyecek potansiyele sahip kişilikleri tercih ettiği bilinmektedir.

Kadın ve erkeklerin fiziksel çekicilik özelliğine benzer oranda değer vermesinin altında kitle iletişim araçlarının da yattığı düşünülmektedir. Özellikle son yıllarda yazılı ve görsel basında çok yoğun bir şekilde güzel kadın ve yakışıklı erkek görüntülerine yer verildiği gözlenmektedir. Önceki yıllarda insanlar genelde güzel kadın görüntülerine maruz bırakılırken “metroseksüel erkek” kavramının yaratıldığı günümüzde artık yakışıklı erkekler de en az güzel kadınlar kadar medyada boy göstermektedir. Sonuçta bu yoğun “güzellik” bombardımanının hem kadınları hem de erkekleri etkilemesi kaçınılmazdır.

II.II. İKİNCİ ÇALIŞMA

II.II.1. Araştırmanın Amacı

Bu tez kapsamında yapılan çalışmaların amacı bir ilişkinin başlaması ve bitmesinde rol oynayan faktörlerin bazılarını incelemektir. Birinci çalışmada duygusal bir ilişkiye başlamak için öğrencilerin karşı cinsten olmasını istedikleri ya da aradıkları özellikler araştırılmıştır. İkinci çalışmada ise süre giden duygusal bir ilişkinin sonlanmasında, hangi faktörlerin etkili olduğu araştırılmıştır. İkinci çalışmada şu sorulara yanıt aranmıştır.

1. Duygusal bir ilişkide birlikte olunan partnere alternatif olabilecek başka bir kişinin çekicilik düzeyi, ilişkinin devam edip etmemesini etkiler mi?
2. Alternatif kişinin, kişilik özellikleri ilişkinin devam edip etmemesini etkiler mi?

Thibaut ve Kelley'e (1959) göre (Aktaran, Guillet ve diğerleri, 2002) süre gitmekte olan bir ilişkinin devam edip etmeyeceğini (istikrarını) belirleyen faktörlerden bir tanesi de, partnerlerden birinin, birlikte olduğu kişiden daha iyi bir alternatife sahip olduğunu bilmesidir. Eğer bireyin ilişkiden elde ettiği sonuç alternatifleri karşılaştırma düzeyinden düşük ise bu kişinin süre giden ilişkisini sonlandırma ve alternatif ilişkiyi tercih etme olasılığı yüksektir.

3. Kadın ve erkekler, partnerlerine alternatif olabilecek kişinin çekicilik düzeyinden farklı oranlarda mı etkilenirler?

Yapılmış bir çok çalışma (Buss, 1989; Buss ve diğerleri, 1990; Feingold, 1990) erkeklerin kadınlara kıyasla fiziksel çekiciliğe daha çok önem verdiklerini ortaya

koymuştur. Ancak son dönemde yapılmış çalışmalar (Marcus ve Miller, 2003) kadınların da en az erkekler kadar fiziksel çekiciliğe önem verdiklerini ortaya koymuştur.

4. Kadın ve erkekler, partnerlerine alternatif olabilecek kişinin kişilik özelliklerinden farklı düzeylerde mi etkilenirler?
5. Süre giden bir ilişkide alternatif olabilecek bir kişi ile karşılaştıklarında bireyler kendilerinin diğer hemcinslerinden farklı davranacaklarını mı düşünmektedir?

İnsanlar diğer insanların davranışlarını yorumlarken yanlı davranmaktadırlar. Liebrand, Messick ve diğerleri (1986) insanların kötü davranışları diğerlerine iyi davranışları ise kendilerine atfettiklerine dair bulgular elde etmişlerdir. Benlik saygısını yükseltmeye yardımcı olan bu yanlı tutum bir çok insanda gözlenir ve kişinin kendisini ortalamadan daha iyi görmesini sağlar (Myers, 1996). Örneğin, yapılan bir çalışmada iş adamlarının % 90'ının kendilerini diğer iş adamlarından daha ahlaklı bulduğu ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde başka bir çalışmada lise öğrencilerinin kendilerini diğer öğrencilere göre daha dürüst, daha güvenilir ve daha arkadaş canlısı olarak değerlendirdikleri bulgulanmıştır. Çarpıcı bir başka çalışmada sürücüler önceden kaza geçirmiş ve hastanede yatmış olsalar bile kendilerinin diğer sürücülerden daha dikkatli araba kullandıklarını ifade etmişlerdir. Benzer bir araştırmanın bulguları, bir çok yetişkinin yaşlı anne babalarını, kardeşlerine göre daha çok desteklediklerine inandıklarını ortaya koymuştur (Myers, 1996).

Bu bulgulara dayanarak oluşturulmuş olan araştırma sorumuzda insanların ilişkilerin istikrarlılığı konusunda diğer insanları değerlendirirken bu yanlılığı sergileyip sergilemeyecekleri merak edilmiştir.

II.II.2. Denekler

Araştırmaya Mersin Üniversitesi'nde okumakta olan 149'u kadın ve 156'sı erkek olmak üzere toplam 305 kişi katılmıştır. Onyedili - otuz yaşları arasındaki öğrencilerden oluşan araştırma örnekleminin yaş ortalaması 21.83'tür (standart sapma = 2.56). Katılımcıların hepsi bekar, öğrencilerin % 40.3'ü devam etmekte olan duygusal bir ilişkisinin olduğunu %59.7'si ise ölçekleri doldurduğu zaman bir ilişkisinin olmadığını belirtmiştir.

II.II.3. Veri Toplama Araçları

İkinci çalışmada veri toplama aracı olarak çeşitli senaryolar kullanılmıştır. Alternatif kişinin devam eden ilişkideki partnere göre fiziksel çekiciliğini ve kişilik özelliklerini değiştirmek için kullanılan senaryolarda alternatif kişi süre giden ilişkideki partnerden ya daha güzeldi/yakışıklıydı ya da daha az güzeldi/yakışıklıydı. Alternatif kişi olumlu kişilik özelliklerine var olan ilişkideki partnerden ya daha çok sahipti ya da daha az sahipti. Senaryolarda kullanılan olumlu kişilik özellikleri ilk çalışmada en çok tercih edilen olumlu özellikler arasından seçilmiştir. Senaryolar son halini alana dek üç kez küçük gruplara (8-10 kişilik) uygulanmış ve uzman görüşü doğrultusunda değiştirilmiştir. Öğrencilere atandıkları koşula bağlı olarak 4 senaryodan biri verilmiş ve senaryoyu okuduktan sonra gözlerini kapatıp kendilerini böyle bir durumda hayal etmeleri istenmiştir. Daha sonra katılımcılar var olan ilişkiyi devam ettirme, var olan ilişkilerini sonlandırıp alternatif kişiyle yeni bir ilişkiye başlama, ve var olan ilişkilerini devam ettirirken alternatif kişi ile de bir ilişkiye başlama olasılıklarını 5 basamaklı likert tipi bir ölçek (1= çok düşük, 5= çok yüksek) üzerinde derecelendirmişlerdir. Daha sonra deneklerden bu 3 soruyu bir de

hemcinsleri açısından cevaplamaları istenmiştir (Senaryolar ve soru formları Ek III ve IV'te verilmiştir).

II.II.4. İşlem

Katılımcılara eş seçimiyle ilgili bir araştırma yapıldığı söylenmiştir. Araştırmaya katılmak isteyen öğrencilere bireysel olarak senaryo ve soru formu verilmiş ve tamamlamaları beklenmiştir.

II.II.5. Verilerin Analizi

Araştırmada 4 bağımsız değişken ve 3 bağımlı değişken vardır. Bağımsız değişkenler katılımcının cinsiyeti, alternatif kişinin var olan ilişkideki partnere göre çekiciliği, alternatif kişinin olumlu kişilik özelliklerine partnerden daha az ya da daha çok sahip olması, ve kendi ve hemcinslerinin tepkileri konusundaki algısıdır. Bu son değişkende tekrarlı ölçüm alınmıştır. Bu çalışmanın sonunda elde edilen verilere tekrar ölçümlü varyans analizi uygulanmıştır. Ayrıca grup ortalamaları Scheffe testi ile karşılaştırılmıştır.

II.II.6. BULGULAR

Bu araştırmada, çekicilik, kişilik ve cinsiyet değişkenlerinin bir ilişkinin istikrarını nasıl etkileyeceği incelenmiştir. Bu amaçla verilere 2 (çekicilik) x 2 (kişilik) x 2 (cinsiyet) x 2 (ben ve diğerleri) faktörlü son faktörde tekrar ölçümlü araştırma desenine uygun varyans analizi uygulanmıştır (Tablo 2 ve Tablo 3). Bağımlı değişken sayısının birden fazla olması (3) birinci tip hata oranını artıracadığından bunu önlemek amacı ile Bonferroni düzeltmesi uygulanmış ve alfa düzeyi .016 olarak hesaplanmıştır (Howell,1992).

Varyans analizi sonuçları, fiziksel çekiciliğin ilişkiye devam etme olasılığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir [$F(1,29) = 28,27; p < .001$]. Alternatif kişinin partnerden daha çekici olması durumunda (2.89), var olan ilişkinin devam etme olasılığı alternatif kişinin daha az çekici olması durumuna (3.42) oranla daha düşüktür.

Bulgular, çekiciliğin alternatif kişiyi tercih etme olasılığı üzerinde de anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir [$F(1,29) = 16,06; p < .001$]. Alternatif kişinin tercih edilme olasılığı, alternatif kişinin partnerden daha çekici olması durumunda (2.93) daha az çekici olması durumuna (2.48) kıyasla daha yüksektir.

Bulgular, alternatif kişinin kişilik özelliklerinin, ilişkiye devam etme olasılığı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu göstermiştir [$F(1,29) = 147,85; p < .001$]. Alternatif kişinin partnerinki kadar olumlu kişilik özelliklerine sahip olmaması durumunda (3.76), alternatif kişinin partnerinkinden daha olumlu kişilik özelliklerine sahip olması durumuna (2.54) oranla, var olan ilişkiye devam etme olasılığı daha yüksektir.

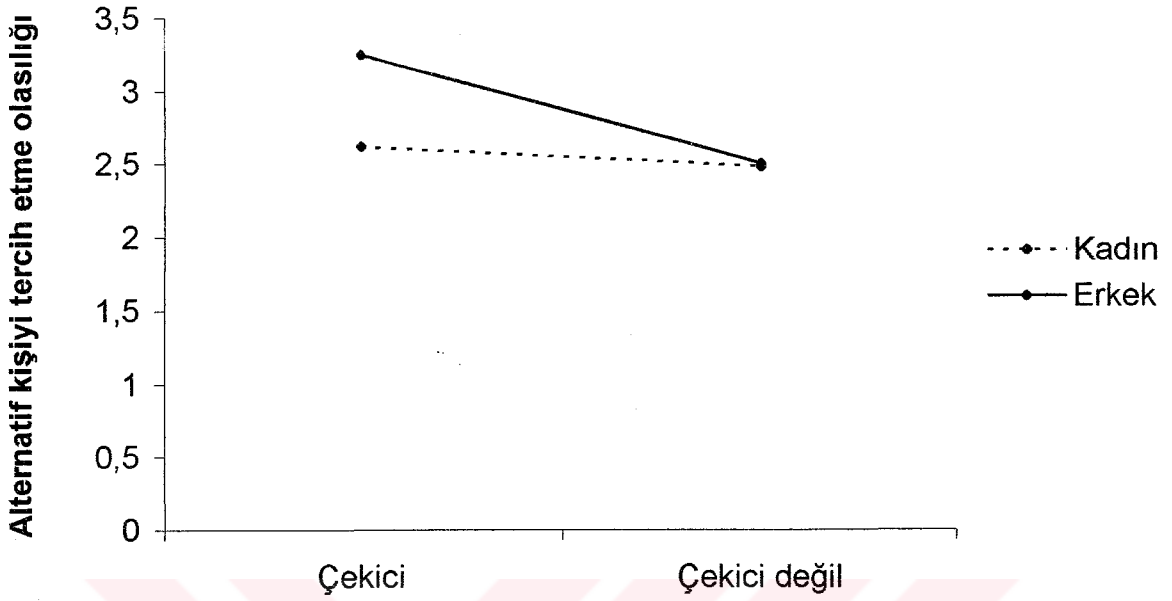
Kaynak	Bağımlı Değişken	Kareler Toplamı	Sd.	Ortalama Kareler	F	p
ÇEKİCİLİK	Partner	42,26	1	42,26	28,27	,00
	Alternatif	29,69	1	29,69	16,06	,00
	Her ikisi	1,24	1	1,24	,59	,44
KİŞİLİK	Partner	221,01	1	221,01	147,85	,00
	Alternatif	173,45	1	173,45	93,82	,00
	Her ikisi	1,15	1	1,15	,55	,45
CİNSİYET	Partner	1,22	1	1,22	,82	,36
	Alternatif	16,02	1	16,02	8,66	,00
	Her ikisi	72,46	1	72,46	34,63	,00
ÇEKİCİLİK X KİŞİLİK	Partner	0,076	1	0,07	,05	,82
	Alternatif	,26	1	,26	,14	,70
	Her ikisi	8,85	1	8,85	4,23	,04
ÇEKİCİLİK X CİNSİYET	Partner	2,49	1	2,49	1,67	,19
	Alternatif	13,78	1	13,78	7,45	,07
	Her ikisi	,49	1	,49	,23	,62
KİŞİLİK X CİNSİYET	Partner	0,07	1	0,07	,04	,82
	Alternatif	0,08	1	0,08	,04	,82
	Her ikisi	5,43	1	5,43	2,59	,10
ÇEKİCİLİK X KİŞİLİK X CİNSİYET	Partner	,38	1	,38	,25	,61
	Alternatif	,17	1	,179	,09	,75
	Her ikisi	10,21	1	10,21	4,88	,028
HATA	Partner	443,96	297	1,49		
	Alternatif	549,07	297	1,84		
	Her ikisi	621,49	297	2,09		

Tablo 2. Denekler-arası varyans analizi sonuçları

Kişilik değişkeni, alternatif kişiyi tercih etme olasılığı üzerinde de anlamlı bir etkiye sahiptir [$F(1,29) = 93,82$; $p < .001$]. Alternatif kişi ile bir ilişkiye başlama olasılığı alternatif kişinin partnerinkinden daha olumlu kişilik özelliklerine sahip olması durumunda (3.25) alternatif kişinin partnerinki kadar olumlu kişilik özelliklerine sahip olmaması durumundan (2.17) daha yüksektir.

Analiz sonuçları, cinsiyet değişkenin, alternatif kişiyi tercih etme olasılığı üzerinde anlamlı bir fark yarattığını göstermiştir [$F(1,29) = 8,66$; $p < .005$]. Erkeklerin alternatif kişiyi tercih etme olasılığı (2.87), kadınların alternatif kişiyi tercih etme olasılığından (2.54) daha yüksektir. Ayrıca sonuçlar, cinsiyet değişkenin, hem partnerle hem de alternatif kişiyle birlikte olma olasılığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir [$F(1,29) = 34,63$; $p < .001$]. Erkeklerin hem partnerle hem de alternatif kişiyle birlikte olma olasılığı (2.66), kadınların hem partnerle hem de alternatif kişiyle devam etme olasılığından (1.96) daha yüksektir.

Bulgular, çekicilik x cinsiyet ortak etkisinin, alternatif kişiyi tercih etme olasılığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir [$F(1,29) = 7,45$; $p < .01$]. Bu ortak etkinin hangi gruplar arasında fark yarattığını saptamak amacı ile ortalamalar Scheffe Testi ile karşılaştırılmıştır (Hovardaoğlu, 1994). Kadınların çekici bir alternatif ile birlikte olma olasılıkları (2.61) çekici olmayan alternatif ile birlikte olma olasılığından (2.47) farklılık göstermezken ($q(1,29) = .76$, $p > .05$) erkeklerin çekici bir alternatifle birlikte olma olasılıkları (3.25) çekici olmayan bir alternatif ile birlikte olma olasılığından (2.50) anlamlı bir biçimde daha yüksektir ($q(1,29) = .74$, $p < .01$). Bu ortak etkinin grafiği şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1 – Çekicilik ve cinsiyetin alternatif kişiyi tercih etme olasılığı üzerindeki ortak etkisi

Varyans analizi sonuçları, ben ve diğerleri temel etkisinin süre giden ilişkiye devam etme olasılığı üzerinde anlamlı olduğunu göstermiştir [$F(1,29) = 58,62; p < .001$]. Katılımcılar, kendilerinin süre giden ilişkilerine devam etme olasılığının (3.44) hemcinslerinin devam etme olasılığından (2.86) daha yüksek olduğu görüşündedir. Bu bulgu ile tutarlı bir diğer bulgu da, katılımcıların, hemcinslerinin alternatif kişiyi seçme olasılıklarının (3,10), kendilerinin alternatif kişiyi seçme olasılıklarından (2,31) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğunu düşünmeleridir [$F(1,29) = 109,79; p < .001$]. Bulgular ben ve diğerleri ayrımının, hem alternatif kişi ile hem de partnerle aynı anda ilişkiyi devam ettirme konusunda da yapıldığını göstermektedir [$F(1,29) = 210,25; p < .001$]. Katılımcılar, kendilerinin hem partnerleri hem de alternatif kişi ile birlikte olma olasılıklarının (1,73)

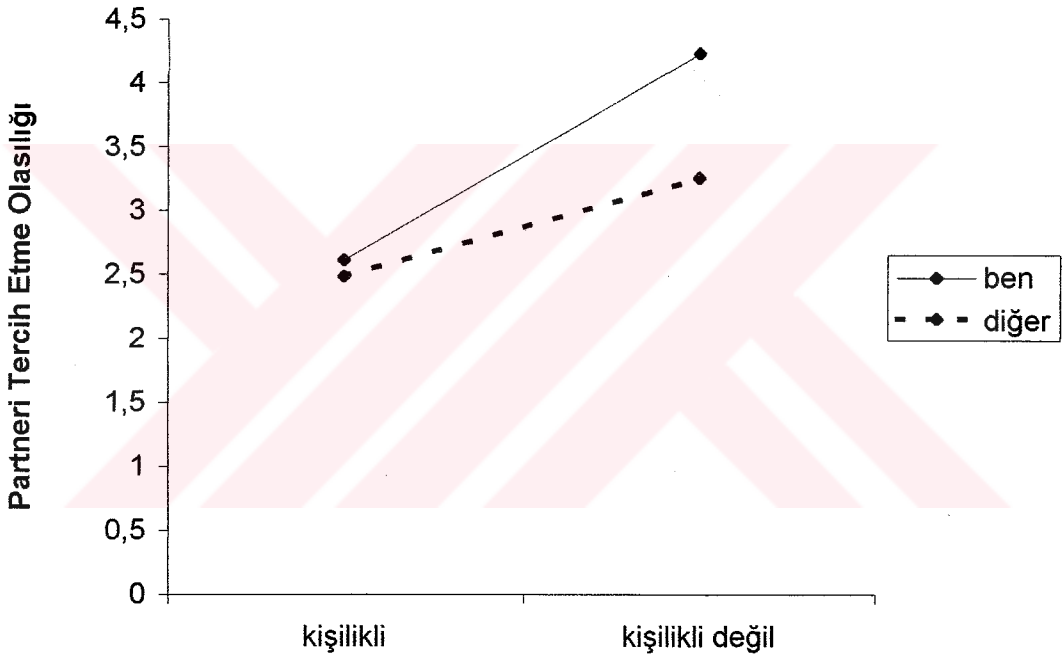
hemcinslerinin iki kişi ile birlikte olma olasılığmdan (2.89) daha düşük olduğunu düşünmektedir.

Kaynak	Bağımlı Değişken	Kareler Toplamı	Sd.	Ortalama Kareler	F	p
BEN - DİĞER	Partner	51,33	1	51,33	58,62	,00
	Alternatif	91,73	1	91,73	109,79	,00
	Her ikisi	198,85	1	198,85	210,25	,00
BEN - DİĞER X KİŞİLİK	Partner	30,92	1	30,92	35,31	,00
	Alternatif	27,19	1	27,19	32,55	,00
	Her ikisi	,00	1	,00	,00	,95
BEN - DİĞER X CİNSİYET	Partner	4,97	1	4,97	5,68	,01
	Alternatif	6,08	1	6,08	7,27	,00
	Her ikisi	2,64	1	2,64	2,79	,09
BEN - DİĞER X ÇEKİCİLİK	Partner	3,65	1	3,65	4,17	,04
	Alternatif	7,76	1	7,76	9,29	,00
	Her ikisi	,00	1	,00	,00	,99
BEN - DİĞER X KİŞİLİK X CİNSİYET	Partner	,09	1	,09	,11	,73
	Alternatif	,21	1	,21	,25	,61
	Her ikisi	4,48	1	4,48	4,74	,03
BEN - DİĞER X KİŞİLİK X ÇEKİCİLİK	Partner	,19	1	,19	,22	,63
	Alternatif	,54	1	,54	,65	,42
	Her ikisi	,36	1	,36	,38	,53
BEN - DİĞER X CİNSİYET X ÇEKİCİLİK	Partner	,19	1	,19	,22	,63
	Alternatif	2,97	1	2,97	3,56	,06
	Her ikisi	1,39	1	1,39	1,47	,22
BEN - DİĞER X KİŞİLİK X CİNSİYET X ÇEKİCİLİK	Partner	,01	1	,01	,01	,89
	Alternatif	,00	1	,00	,00	,96
	Her ikisi	,00	1	,00	,00	,98
Hata (BEN - DİĞER)	Partner	260,06	297	,87		
	Alternatif	248,15	297	,83		
	Her ikisi	280,89	297	,94		

Tablo 3. Denek-içi varyans analizi sonuçları

Ben ve diğerleri x kişilik ortak etkisinin varolan ilişkiyi devam ettirme üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur [$F(1,29) = 35,31; p < .001$]. Scheffe testi ile yapılan karşılaştırmalar, katılımcıların daha olumlu kişilik özelliklerine sahip bir alternatifin varlığında kendilerinin (2.61) ve diğer hemcinslerinin (2.48) var olan

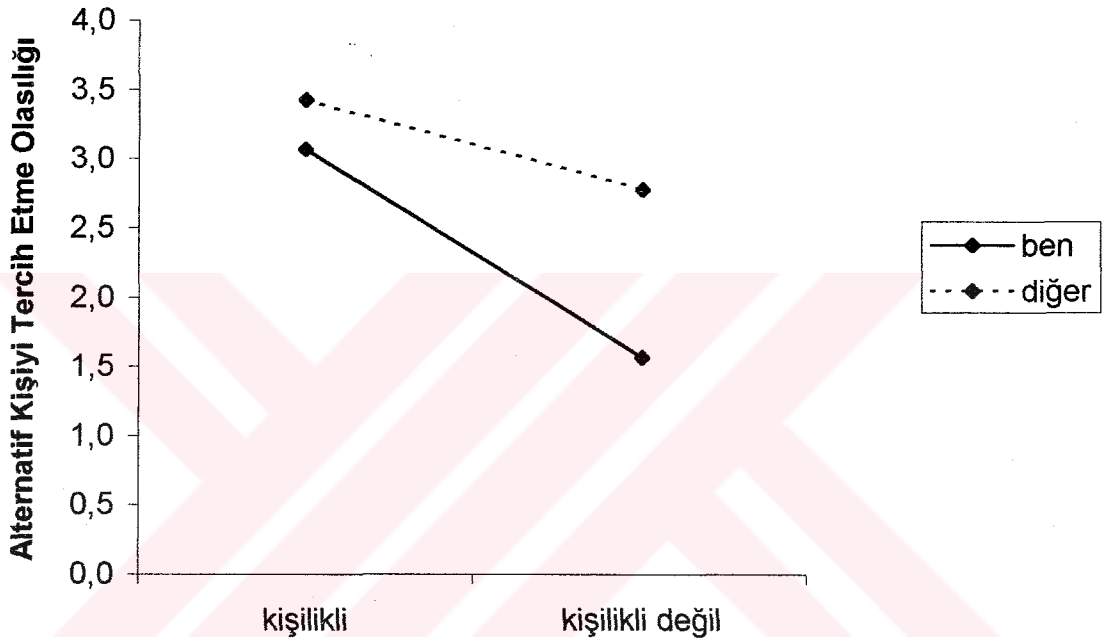
ilişkilerini devam ettirme olasılıkları arasında bir fark olmadığını düşünürken ($q(1,29) = .36, p > .05$), olumsuz kişilik özelliklerine sahip alternatif koşulunda kendilerinin var olan ilişkilerini sürdürme olasılıklarının (4.28) hemcinslerinden (3.24) daha yüksek olduğunu düşündükleri bulunmuştur ($q(1,29) = .48, p < .01$). Bu ortak etkinin grafiği şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2 – Ben ve diğerleri ve kişiliğin ilişkiyi sürdürme üzerindeki etkisi

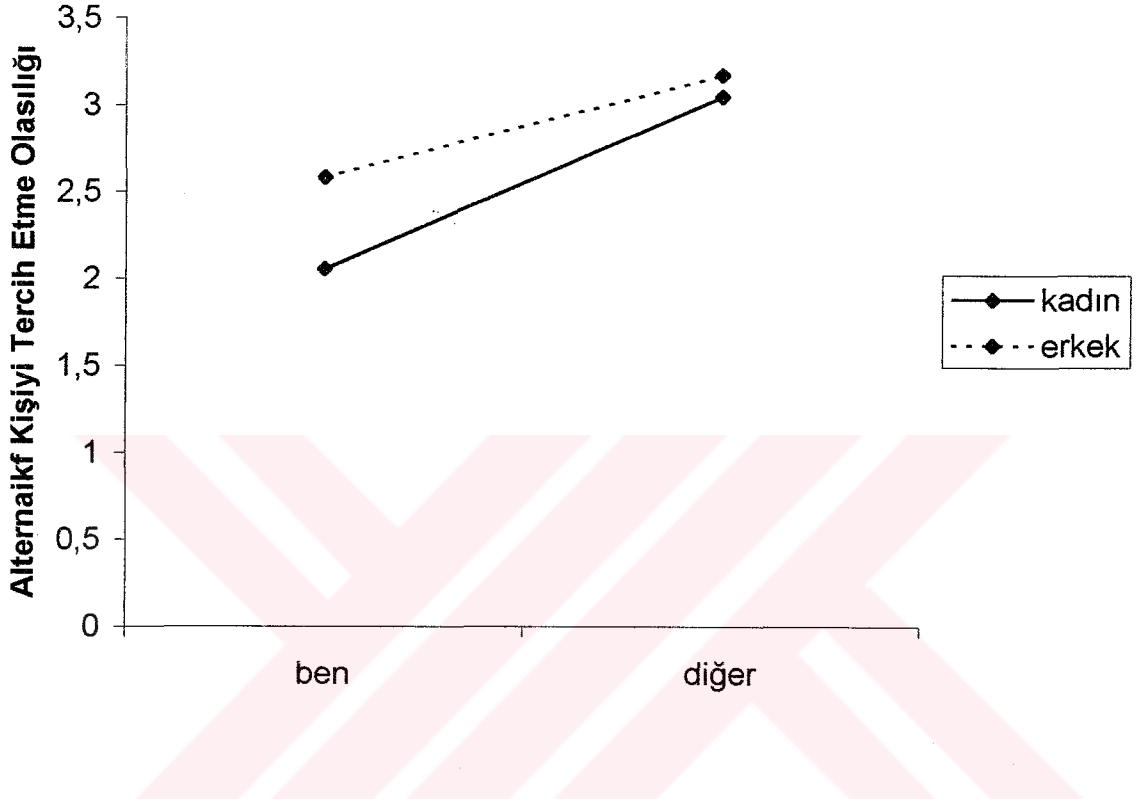
Bulgular, ben ve diğerleri x kişilik ortak etkisinin alternatif tercih etme üzerinde de anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir [$F(1,29) = 32,55; p < .001$]. Katılımcılar alternatif kişinin partnerlerinden daha olumlu kişilik özelliklerine sahip olduğu durumda, alternatif kişiyi tercih etme açısından kendileri (3.07) ve hemcinsleri (3,42) arasında bir

fark olmadığını düşünürken ($q(1,29) = .36, p > .05$), alternatif kişinin, partnerleri kadar olumlu kişilik özelliklerine sahip olmaması durumunda kendilerinin (1.55) hemcinslerine (2.77) oranla alternatif kişiyi daha düşük bir olasılıkla tercih edeceklerini düşünmektedirler ($q(1,29) = .48, p < .01$). Bu ortak etkinin grafiği şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3 - Ben ve diğerleri ve kişiliğin alternatif kişiyi tercih etme üzerindeki etkisi

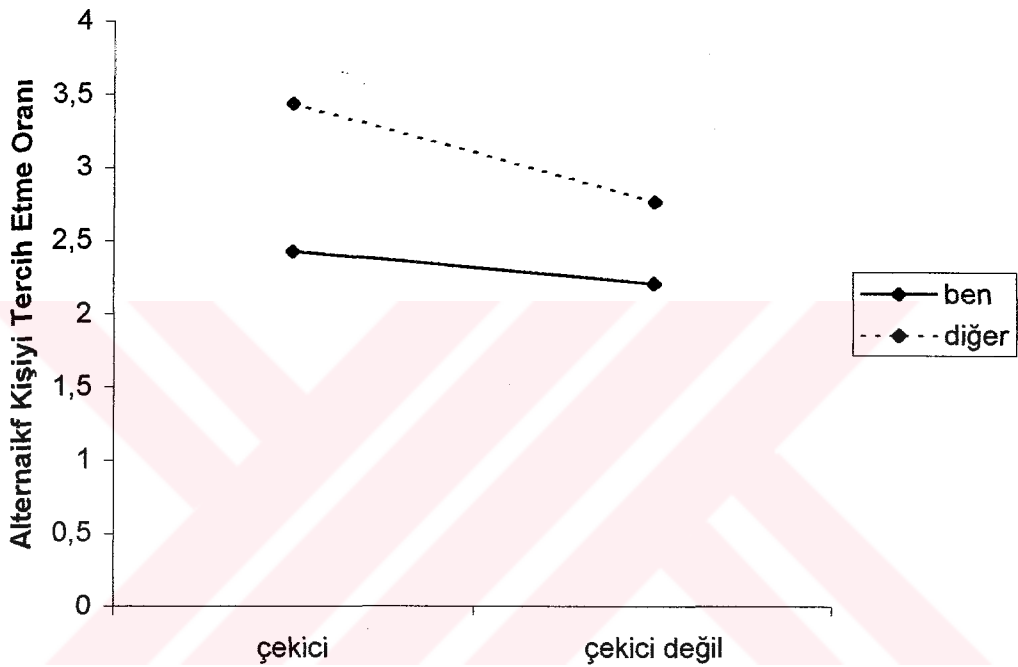
Bulgular ben ve diğerleri x cinsiyet ortak etkisinin alternatifini tercih etme üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir [$F(1,29) = 7,27; p < .007$]. Erkeklerin alternatif kişi ile birlikte olma olasılıkları (2.58) kadınlardan (2.05) daha yüksektir ($q(1,29) = .48, p < .01$). Ancak bu farklılık kadın ve erkeklerin hemcinsleri konusundaki görüşlerine yansımamıştır. Kadın (3.04) ve erkeklerin (3.16) hemcinslerinin alternatif kişi ile birlikte olma olasılıkları konusundaki görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($q(1,29) = .36, p > .05$). Bu ortak etkinin grafiği şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 4 – Ben ve diğerleri ve cinsiyet etkileşiminin alternatif kişiyi tercih etme olasılığı üzerindeki etkisi

Bulgular, ben ve diğerleri x çekicilik etkileşiminin alternatifini tercih etme üzerindeki etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir [$F(1,29) = 9.29$; $p < .003$]. Katılımcılar hemcinslerinin fiziksel açıdan daha çekici olan bir alternatifle birlikte olma olasılıklarının (3.44) daha az çekici olan bir alternatifle birlikte olma olasılığından (2.76) daha yüksek olduğunu düşünmektedirler ($q(1,29) = .47$, $p < .01$). Ancak kendilerinin alternatif kişi ile birlikte olma olasılıklarının alternatif kişinin çekici olup (2.42) olmamasına (2.22) bağlı

olmadığını belirtmişlerdir ($q(1,29) = .36, p > .05$). Bu ortak etkinin grafiği şekil 5'te verilmiştir.

Şekil 5 – Ben ve diğerleri ve çekicilik ortak etkisinin alternatif kişiyi tercih etme olasılığı üzerindeki etkisi

II.II.7. TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı, fiziksel çekiciliğin ve kişilik özelliklerinin bir ilişkinin istikrarlılığını/devamlılığını ne oranda etkilediğini araştırmaktır. Bunun yanında, erkek ve kadınların fiziksel çekicilik ve kişilik özelliklerinden etkilenme açısından farklılaşıp farklılaşmadıkları, bu konuda kendilerine ilişkin fikirleriyle diğer insanlara ilişkin fikirleri arasında bir farklılaşmanın olup olmadığı da araştırılmıştır.

Araştırmamızın soruları hatırlanacağı gibi Thibaut ve Kelley'in değiş-tokuş kuramından hareketle oluşturulmuştur. Thibaut ve Kelley'e göre insanların varolan ilişkilerinin istikrarlı olup olmayacağını belirleyen şeylerden biri de alternatif ilişkilerin var olup olmadığıdır. Alternatif bir ilişki olasılığı varsa ve kişi bu ilişkiden elde edeceği ödüllerin kendi ilişkisinden elde ettiği ödüllerden daha çok olacağına inanırsa bu kişinin varolan ilişkisinin devam ettirme olasılığı düşüktür. Biz bu çalışmada alternatifleri karşılaştırma düzeyini, ilişkilerin devamlılığını önemli ölçüde etkilediğini düşündüğümüz fiziksel çekicilik ve kişilik özellikleri olmak üzere iki düzeyde ele aldık.

Analiz sonuçları fiziksel çekiciliğin hem ilişkiye devam etme olasılığını hem de alternatif kişiyi tercih etme olasılığını etkilediğini göstermektedir. Yani eğer alternatif kişi partnerden daha çekici ise ilişkinin devam etme olasılığı alternatifin partnerden daha az çekici olması koşuluna göre düşüktür. Benzer şekilde eğer alternatif kişi partnerden daha çekici ise alternatifin tercih edilme olasılığı çekici olmadığı koşuldan daha yüksektir. Bu sonuçlar literatürde fiziksel çekiciliğe ilişkin elde edilmiş pek çok bulguyla paralellik göstermektedir. Birçok çalışma (örneğin Buss, 1989 ve 1990; Sangrador ve Yela, 2000; Sprecher, 1989 v.b.) fiziksel çekiciliğin, insanların eş seçerken dikkat ettikleri en önemli özelliklerden biri olduğunu ortaya koymaktadır.

Acaba fiziksel açıdan çekici olan insanlar diğerleri tarafından nasıl algılanmaktadır? Dion, Berscheid ve Walster (1972) tarafından yapılan bir çalışmada fiziksel açıdan çekici olan insanlara birçok olumlu özellik yüklendiğini göstermektedir (Halo etkisi). Diğerlerine göre daha çekici algılanan insanların, daha olumlu bir kişiliğe, daha yüksek bir statüye sahip, evlenebilme ve evliliğinde başarılı olma ve genel olarak mutlu olma olasılıkları daha yüksek olan kişiler olarak algılandıkları bulunmuştur (Aktaran, Freedman, Sears ve Carlsmith, 1998). Belki de insanlar fiziksel açıdan güzel olan kişilerin birçok olumlu özelliğe de sahip olduklarını düşündüklerinden, uzun süreli ilişkilerde ideal partner olabileceklerine inanmaktadırlar.

Yaptığımız araştırmanın sonucuna göre, alternatif kişinin partnerden daha olumlu kişilik özelliklerine sahip olması durumunda, olmaması durumuna kıyasla, varolan ilişkinin sürme olasılığı daha azdır. Paralel şekilde eğer alternatif kişi, partnerinkinden daha olumlu kişilik özelliklerine sahipse tercih edilme olasılığı artmaktadır. Bu bulgu literatürde eş seçiminde kişilik özelliklerinin önemiyle ilgili yapılmış araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Buss ve diğerlerinin (1990) yapmış oldukları kültürler arası çalışmalarda, bazı kişilik özelliklerinin tüm örneklerde değer gördüğü sonucu elde edilmiştir. Örneğin samimiyet, dürüst olma, duygusal dengelilik ve zeka tüm örneklerde değer verilen kişilik özellikleridir. Kişilerin ilişkinin ilk aşamalarında fiziksel güzelliğe sonraki aşamalarında da kişilik özelliklerine değer verdikleri bulunmuştur (Bilgin, 1991). Yani bir ilişkinin başlayıp başlamayacağını fiziksel güzellik büyük oranda etkilerken, ilişkinin sürekliliğini/devamlılığını kişilik özellikleri belirlemektedir. Gerçekten de, dikkat edildiğinde insanlar uzun süredir birlikte oldukları partneri anlatırken konuşmanın geneli partnerin güzelliğinden ya da yakışıklılığından çok

olumlu ya da olumsuz kişilik özelliklerini anlatmaya ayrılmaktadır. Bu açıdan kişilik özelliklerinin ilişkinin istikrarlı olup olmayacağını etkilediği savunulabilir.

Yapılan analizler sonucu, cinsiyet değişkeninin de, alternatif kişiyi seçme ve de hem partnerle hem de alternatifle aynı anda birlikte olma olasılığını etkilediği görülmüştür. Yani erkeklerin kadınlara oranla hem alternatifini seçme olasılıkları hem de aynı anda partner ve alternatif kişiyle bir ilişki yaşama olasılıkları daha yüksektir. Bu iki bulgunun sosyalizasyon sürecinde kadın ve erkeğe biçilen roller açısından açıklanabileceği düşünülmektedir. Aslında sezgisel olarak insanları şaşırtan bulgular olmamasına rağmen, bilimsel gerçekliğiyle ilgili literatürde yapılmış çalışmalara rastlanmamıştır. Bulgular bize şaşırtıcı gelmemektedir. Çünkü toplumsallaşma sürecinde özellikle geleneksel toplumlarda kadının evine, eşine ve çocuklarına bağlılığı bir erdemdir ve ödüllendirilir. Bu konuda toplumsal normlar kadın ve erkek için farklı işler. Bir kadın için eşinden boşanıp başka bir erkekle evlenmek hiç hoş karşılanmazken, bir erkek için normlar bu kadar acımasız değildir. Benzer şekilde erkeğin eşini aldatması pek şaşırtıcı algılanmazken kadın için bu olay son derece ayıplanması gereken, kadının “kötü kadın” sıfatına layık görülmesine neden olan bir durum olarak değerlendirilir.

Analizler sonucu elde edilen bir başka bulgu da, çekicilik cinsiyet ortak etkisinin bir ilişkinin devam edip etmeyeceğini belirlediği yönündeki bulgudur. Bu sonuca göre, kadınlar için alternatif kişinin partnerden daha çekici olması ya da daha az çekici olması alternatifini tercih etme olasılıklarını etkilememektedir. Fakat erkekler için çekici bir alternatif çekici olmayana göre daha tercih edilebilir görülmüştür. Bu sonuç, literatürde erkeklerin fiziksel çekiciliğe ilişkin algılarını araştıran pek çok araştırma sonucuyla tutarlı bir sonuçtur. Bir çok çalışmada erkeklerin fiziksel çekiciliğe kadınlardan daha fazla önem verdiği bulunmuştur. Benzer şekilde uzun süreli ilişkileri inceleyen başka bir araştırmada,

(Sprecher ve Regan, 2002) kadın ve erkeklerin uzun süreli ilişkiler için partnerlerde hemen hemen aynı özellikleri aradıkları ancak yalnızca erkeklerin fiziksel çekiciliğe kadınlardan daha fazla değer verdikleri bulgulanmıştır. Araştırma sonuçlarımız da bu bulgularla paralellik göstermektedir.

Bu bulgu evrim kuramı çerçevesinde de açıklanabilir. Evrim kuramına göre (Buss, 1989), bir kişinin fiziksel güzelliği sağlıklı olduğunun bir işaretidir. Erkekler kadınlarda fiziksel güzelliğe önem verir çünkü dünyaya kendi soyunu sürdürebilecek sağlıklı yavrular getirmek isterler. Sağlıklı bir anneden sağlıklı çocuklar doğma olasılığı daha yüksektir. Kadınlar ise fiziksel güzellikten çok dünyaya getirdiği yavrularının ve kendisinin hayatta kalmasını sağlayacak koşulları doğrudan ya da dolaylı şekillerde sağlayabilecek kapasitedeki insanları eş olarak seçmeyi tercih ederler. Kadınlar dünyaya bir yavru getirmek için erkeklere göre çok daha uzun ve zahmetli bir yoldan geçerler. Erkekler ise sadece cinsel ilişkiyle bir yavruya sahip olmaktadır. Bu yüzden kadınlar eş olarak seçecekleri kişilerde daha fazla özelliğe dikkat ederler ve bazı özellikler (örneğin dürüstlük) diğerlerine göre (fiziksel güzellik) daha değerli görülmektedir.

Yaptığımız ilk çalışmada fiziksel güzellik açısından kadın ve erkekler arasında bir fark bulgulanamamıştı. Bu çalışmada katılımcılara 40 tane olumlu kişilik özelliği verilmiş ve bir partnerde olmasını istedikleri özellikleri belirtmeleri istenmiştir. İkinci çalışmada ise sadece fiziksel güzellik ve iki olumlu kişilik özelliği açısından tercih yapmaları beklenmektedir. İlk çalışmada bir çok olumlu özellik arasında fiziksel güzellik en önemli özellik olarak algılanmamış bunun yerine bazı evrensel olduğu düşünülen kişilik özellikleri en çok tercih edilmiş olan özellikler olmuş olabilir. Belki de ikinci araştırmada da bir çok önemli kişilik özelliği verilse bu özelliklere kıyasla fiziksel çekicilik daha az önemli olacaktır. İkinci olası bir sebep de ilk çalışmada fiziksel özelliğe ilişkin tutumlar açık bir

şekilde soruldu ancak ikinci çalışmada bu soru daha örtük bir şekilde katılımcılara yöneltildi. Açıkça sorulduğunda katılımcılar bilinçli bir şekilde önemli kişilik özellikleri dururken fiziksel çekiciliği daha fazla tercih etmekten kaçınmış ancak soru dolaylı olarak sorulduğunda bu konudaki fikirleri açığa çıkmış olabilir.

Ben-diğer ayırımına ilişkin elde edilen veriler, katılımcıların, hemcinslerine göre ilişkilerine daha sadık, alternatif kişiyi seçme olasılıkları ve hem partnerle hem de alternatif kişiyle aynı anda birlikte olma olasılıklarının daha düşük olduğuna inandıklarını göstermektedir. Yani katılımcılar ilişkilerini diğer insanlardan daha sadık kalacaklarına inanmaktadırlar. Bu sonuç; yükleme kuramı çerçevesinde temel bir yükleme hatası olarak ele alınabilir. Bu kurama göre insanlar benlik saygılarını yükseltmek amacıyla farkına varmadan kendilerine karşı daha toleranslı davranırken, aşırı genellemeyle diğer insanların davranışlarını, kalıp yargıları/şemalarıyla açıklamaya çalışırlar (Turner, 1989). Çünkü her insana özel bir şema yaratmak yerine diğer insanlara ilişkin genellenmiş şemalardan hareketle yorumlar yapmak hem daha kolay hem de birçok açıdan ekonomiktir. Bu bulguyu açıklayabilecek bir araştırma da (Liebrand, Messick ve diğerleri, 1986), insanların kötü davranışları diğerlerine, iyi davranışları kendilerine atfettiklerini göstermektedir. Bu çalışmada, katılımcılardan, iyi ve kötü eylemler içeren cümlelerin başına “ben” ya da “onlar” öznelerinden birini yerleştirmeleri istenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, katılımcılar, iyi davranışlara “ben” öznesiyle, olumsuz davranışlara ise “onlar” öznesi ile başlamışlardır. Çalışmayı yürüten araştırmacılara göre, insanlar dünyayı benlik saygılarını yüksek seviyede tutacak şekilde algılayma eğilimindedirler. Benlik saygısını sürdürürebilmek için insanlar kendileri hakkındaki olumsuz bilgileri bastırırlar. Bizim çalışmamızdan elde edilen bulgu da bu bakış açısıyla açıklanabilir.

Analizler, katılımcıların, daha olumlu kişilik özelliklerine sahip bir alternatifin varlığında kendilerinin ve hem cinslerinin varolan ilişkilerini devam ettirme olasılıkları arasında bir fark olmadığını, ancak olumsuz kişilik özelliklerine sahip alternatif koşulunda kendilerinin var olan ilişkilerini sürdürme olasılıklarının hemcinslerinden daha yüksek olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Alternatif kişiyi tercih etme konusundaki bulgular da bu bulguyla aynı doğrultudadır. Yani, partnerinkinden daha olumlu kişilik özelliklerine sahip bir alternatifin varlığında, alternatifi tercih etme olasılığı açısından katılımcılar, kendileri ve hemcinsleri arasında bir fark görmezlerken, alternatifin partnerinki kadar olumlu kişilik özelliklerine sahip olmaması durumunda, hem cinslerinin kendilerine göre alternatifi daha yüksek bir olasılıkla tercih edeceklerini düşünmüşlerdir.

Bulgular, erkeklerin alternatif kişiyle birlikte olma olasılıklarının kadınlarınkinden daha yüksek olduğunu gösterirken, bu farklılık, kadın ve erkeklerin hemcinsleri konusundaki görüşlerine yansımamıştır. Yani, kadın ve erkeklerin hemcinslerinin, alternatifle birlikte olma olasılıkları konusundaki görüşleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

Katılımcılar, hemcinslerinin fiziksel açıdan daha çekici olan bir alternatifle birlikte olma olasılıklarının daha az çekici olan bir alternatifle birlikte olma olasılığından daha yüksek olduğunu düşünmektedirler. Ancak kendilerinin alternatif kişi ile birlikte olma olasılıklarının, alternatif kişinin çekici olup olmamasına bağlı olmadığını belirtmişlerdir. Tüm bu bulgular insanların kendilerini ve diğer insanları değerlendirirken yeterince adil davranmadıklarını göstermektedir. Bu konuda yapılacak yeni araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Genel olarak ben ve diğerleri ayırımına yönelik elde edilen bulguların literatürü desteklediği gözlenmiştir. İnsanlar olumlu bir çok davranışı (araştırmamızda, varolan ilişkiyi sürdürme; alternatif kişiyi tercih etme ve hem alternatifle hem de partnerle aynı

anda birlikte olma) kendilerine yüklerken diğelerini değerlendirirken bu kadar insafli davranmamaktadırlar.

GENEL TARTIŞMA

İlk araştırmamızda elde edilen bulgular, literatürde yer alan pek çok çalışmadan elde edilen bulgularla tutarlılık göstermiştir. Eş seçimi konusunda erken dönem yapılmış olan çalışmalar genel olarak kadınların daha çok iyi bir gelire ve yüksek statülü bir işe sahip erkekleri eş olarak tercih ettiklerini ortaya koymuştur. Yaptığımız çalışmanın sonuçları bu bulguyu desteklemiştir. Araştırmamızın bulguları, kadınların erkeklere göre bir eşte iyi bir gelir ve başarılı olma özelliklerini daha fazla tercih ettiklerini ortaya koymuştur.

Birinci çalışmamızın bulguları literatürde yer alan erkeklerin kadınlara kıyasla uzun süreli ilişkilerde partnerin fiziksel çekiciliğine daha çok önem verdikleri yolundaki bulguları desteklememiştir. Araştırmamızda fiziksel çekicilik konusunda kadın ve erkek katılımcılar arasında bir fark bulunamamıştır. Bunun yanında erkeklerin uzun süreli ilişkilerde kadınlara göre bekarete daha fazla önem verdikleri bulgulanmıştır. Bu sonuç literatürde Buss ve diğerleri (2001) tarafından yapılan bir çalışmayı desteklemiştir. Bu çalışmada, geleneksel toplumlarda, eş olarak tercih edilecek kadının bakire olmasının erkekler için önemli olduğu bulgulanmıştır.

Bir diğer bulgumuz kadın ve erkeklerin sadakat, samimiyet, dürüstlük, sevgi, fiziksel çekicilik, zeka v.b. özellikler açısından farklılaşmadıklarıdır. Bu bulgu da literatürdeki bulgularla tutarlıdır. Eş seçimi konusunda yapılmış son dönem çalışmalar uzun süreli ilişkilerde kadın ve erkeklerin giderek bir eşte benzer özellikleri tercih ettiklerini göstermektedir.

İkinci çalışmamızda Thibaut ve Kelley'nin değiş-tokuş modelinde yer alan alternatifleri karşılaştırma düzeyi, fiziksel güzellik ve kişilik özellikleri şeklinde iki

düzeyde ele alınmıştır. Olası bir alternatif ilişki için düşünülen kişinin fiziksel çekiciliği ve kişilik özellikleri varolan ilişkide bulunan partnerin fiziksel çekiciliğine ve kişilik özelliğine göre değişimlenmiştir. Alternatif kişinin fiziksel çekiciliği ve kişilik özelliklerinin varolan ilişkinin sonlandırılmasını ya da bu ilişkiye devam edilmesini ne yönde etkilediğine bakılmış ve genel olarak alternatifin fiziksel çekiciliğinin ve kişilik özelliklerinin varolan ilişkinin devam edip, etmeyeceğini etkilediği bulunmuştur. Ayrıca ikinci çalışma bulguları, katılımcıların hemcinslerine kıyasla daha yüksek bir olasılıkla kendi ilişkilerine bağlı kalacaklarını düşündüklerini göstermiştir.

Genel olarak bu çalışmanın bulguları Thibaut ve Kelley'nin alternatifleri karşılaştırma düzeyinin, ilişkilerin istikrarını etkilediği yolundaki görüşlerini destekler niteliktedir. Araştırmamızda alternatifleri karşılaştırma düzeyi iki boyutta ele alınmış ve sonuçta bu şekilde ele alınmasının ilişkilerin istikrarlılığı konusunda daha zengin bilgiler verdiği gözlenmiştir. Kadın ve erkeklerin fiziksel çekicilik ve kişilik özelliklerinden farklı şekillerde etkilendikleri, kadın ve erkeklerin ilişkilerine hangi koşullarda (fiziksel çekicilik ve kişilik özellikleri) devam edecekleri, alternatif kişiyi tercih edecekleri ya da hem alternatif hem de partnerle aynı anda birlikte olacakları bilgisine ulaşılmıştır.

Bu çalışmada sadece iki boyut (fiziksel çekicilik ve kişilik özellikleri) ele alınmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda ilişkilerin devamlılığını etkileyebileceği düşünülen (sosyoekonomik düzey, etnik köken, kültürel yapı v.b.) başka boyutların da araştırılması eş seçimi literatürünü daha da zenginleştirecektir.

KAYNAKÇA

- Barnes, Michael L. ve Buss, David M. (1986). "Sex Differences in the Interpersonal Behavior of Married Couples" *Journal of Personality and Social Psychology*. 48 (3), 654-661
- Bilgin, Nuri (1991). "Kişilerarası Çekim" Nuri Bilgin (Derl.) *Sosyal Psikolojiye Giriş*. (2. Basım). İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları
- Botwin, Michael D. (1997). "Personality and Mate Preferences: Five Factors in Mate Selection and Marital Satisfaction" *Journal of Personality*. 65 (1), 107-136
- Buss, David M. ve Barnes, Michael (1986). "Preferences in Human Mate Selection" *Journal of Personality and Social Psychology*. 50 (3), 559-570
- Buss, David M. (1989). "Sex Differences in Human Mate Preferences: Evolutionary Hypotheses tested in 37 Cultures" *Behavioral and Brain Sciences* 12, 1-49
- Buss, David M.; Abbott, Max; Angleitner, Alois ve diğerleri (1990). "International Preferences in Selecting Mates" *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 21(1), 5-47
- Buss, David M. ve Schmitt, David P. (1993). "Sexual Strategies Theory: An Evolutionary Perspective on Human Mating" *Psychological Review*. 100 (2), 204-232

- Buss, David M.; Shackelford, Todd K.; Kirkpatrick, Lee A.; Larsen, Randy J. (2001). "A Half Century of Mate Preferences: The Cultural Evolution of Values" *Journal of Marriage and Family*. 63, 491-503
- Buston, Peter M. ve Emlen, Stephen T. (2003). "Cognitive Processes Underlying Human Mate Choice: The Relationship Between Self-Perception and Mate Preference in Western Society" *Proceeding of the National Academy of Sciences*. 100 (15), 8805-8810
- Cunningham, Michael R.; Barbee, Anita P. ve Pike, Carolyn L. (1990). "What Do Women Want? Facialmetric Assessment of Multiple Motives in the Perception of Male Facial Physical Attractiveness" *Journal of Personality and Social Psychology*. 59 (1), 61-72
- Feingold, Alan (1990). "Gender Differences in Effects of Physical Attractiveness on Romantic Attraction: A Comparison Across Five Research Paradigms" *Journal of Personality and Social Psychology*. 59 (5), 981-993
- Fletcher, G.J.O, Simpson, J.A, Thomas, G.; Giles, L. (1999). "Ideals in Intimate Relationship" *Journal of Personality and Social Psychology*. 76 (1), 72-89
- Frank, Elisabeth ve Brandstatter, Veronika (2002). "Approch Versus Avoidance: Different

Types of Commitment in Intimate Relationships” *Journal of Personality and Social Psychology*. 82 (2), 208-221

Franzoi, Stephen L.(2000). *Social Psychology*. (2. Basım). McGraw-Hill. Chapter 10. 353-354

Freedman, J. L.; Seras, D. O.; Carlsmith, J. M. (1998). *Sosyal Psikoloji*. 5. Bölüm (Çeviren Ali Dönmez) İmge Kitabevi, Ankara.

Guillet, E.; Sarrazin, P.; Carpenter, P. J.; Trouilloud, D. ve Cury, F. (2002). “Predicting Persistence or Withdrawal in Female Handballers with Social Exchange Theory” *Journal of Psychology*. 37 (2), 92-104

Horowitz, Irwin A. ve Bordens. Kenneth S. (1995). *Social Psychology*. Mayfield Publishing Company, California

Hortaçsu, Nuran (1991). *İnsan İlişkileri*. İmge Kitapevi, Ankara.

Hovardaoğlu, Selim (1996). “Sosyal Mübadele: Evlilikle İlgili Değerlendirmelere Etkisi” *Sosyal Psikoloji*. 11 (36), 12-24

Hovardaoğlu, Selim (1994). *Davranış Bilimleri İçin İstatistik*. Ankara: Hatiboğlu Yayınları

Howell, David C. (1992). *Statistical Methods For Psychology*. 3. Basım. PWS-Kent, California.

- Kenrick, Douglas T.; Groth, Gary E.; Trost, Melanie R. ve Sadalla Edward K. (1993). "Integrating Evolutionary and Social Exchange Perspectives on Relationships: Effects of Gender, Self-Appraisal, and Involvement Level on Mate Selection Criteria" *Journal of Personality and Social Psychology*. 64 (6), 951-969
- Liebrand, Wim B G., Messic, David M. ve Wolters, Fred J.M. (1986). "Why we Are Fairer Than Others: A Cross-Cultural Replication and Extension" *Journal of Experimental Social Psychology*. 22, 590-604
- Marcus, David K. ve Miller, Rowland S. (2003). "Sex Differences in Judgments of Physical Attractiveness: A Social Relations Analysis" *Personality and Social Psychology Bulletin*. 29 (3), 325-335
- Murray, Sandra L.(1996). "The Benefits of Positive Illusion: Idealization and the Construction of Satisfaction in Close Relationships" *Journal of Personality*. 70 (1), 79-98
- Myers, David G. (1996). *Social Psychology*. Fifth Edition. McGraw-Hill Companies. Chapter 2. 54-55
- Noor, Fahim ve Evans David C (2003). "The Effect of Facial Symmetry on Perceptions of Personality and Attractiveness" *Journal of Research in Personality*. 37, 339-347

- Norman, Lip, Bailey, J. M.; Kenrick, D. T.; Linsermeier, J. A. W. (2002) "The Necessities and Luxuries of Mate Preference Testing the Tradeoffs" *Journal of Personality and Social Psychology*. 82 (6), 947-955
- Ramsey, Jennifer L. ve Langlois, Judith H. (2002). "Effects of the 'Beauty Is Good' Stereotype on Children's Information Processing" *Journal of Experimental Child Psychology*. 81, 320-340
- Regan, Pamela C. ve Joshi, Anupama (2003). "Ideal Partner Preferences Among Adolescents" *Social Behavior and Personality*. 31 (1), 13-20
- Sangrador, José Luis ve Yela, Carlos (2000). " 'What is Beautiful is Loved': Physical Attractiveness in Love Relationships in A Representative Sample" *Social Behavior and Personality*. 28 (3), 207-218
- Smith, Christine A. ve Stillman Shannon (2002). "What Do Women Want? The Effects of Gender and Sexual Orientation on the Desirability of Physical Attributes in the Personal Ads of Women" *Sex Roles*. 46 (1), 337-342
- Sprecher, Susan (1989)."The Importance to Males and Females of Physical Attractiveness, Earing Potential and Expressiveness in Inital Attraction" *Sex Roles*. 21, 9 (10), 591-630
- Sprecher, Susan ve Regan, Pamela C. (2002). "Liking Some Things (in some people) more

Than Others: Partner Preferences in Romantic Relationships and Friendships”
Journal of Social and Personal Relationships. 19 (4), 463-481

Stanford, Jacqueline ve McCabe, Marita P. (2002). “Body Image Ideal Among Males and
Females: Sociocultural Influences and Focus on Different Body Parts” *Journal of
Health Psychology*. 7 (6), 675-684

Zebrowitz, Lesile A., Hall, Judith A. Murphy nora A. Rhodes, Gillian (2002). “Looking
Smart and Looking Good: Facial Cues to Intelligence and Their Origins” *Society
for Personality and Social Psychology*. 28 (2) 238-249

EK I

Bu anket, insanların ideal sevgili ve ilişki hakkındaki düşüncelerini saptamak için hazırlanmıştır. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Vereceğiniz samimi cevaplar bilimsel amaçlar için kullanılacaktır.

Teşekkür ederiz.

Psikolog Güli TUNA

Yaşınız:

Eğitim Durumunuz:

Cinsiyetiniz:

Kadın ()

Erkek ()

Size göre ideal bir sevgilide olması gereken özellikler nelerdir?

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)

EK II

Bu çalışma insanların, eş ya da sevgililerinde olmasını istedikleri özellikleri araştırmak amacı ile yapılmaktadır. Toplanan bilgiler yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. İsmınızı yazmanıza gerek yoktur. Tüm soruları atlamadan ve samimi bir biçimde cevaplamaya çalışınız. Araştırmaya katıldığınız için teşekkürler.

Güli TUNA

Yaşınız:

Bölümünüz:

Medeni durumunuz:

Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()

Birlikte olduğunuz birisi var mı?: Evet () Hayır ()

Aşağıdaki özelliklerin birlikte olacağınız kişide (eş ya da sevgili) **olmasının** sizin için ne kadar önemli olduğunu değerlendirin. Her madde için düşüncenizi ifade eden boşluğa (X) işareti koyunuz.

Hiç Önemli Değil	Önemli Değil	Kararsızım	Önemli	Son Derece Önemli
1	2	3	4	5

	1	2	3	4	5
Sadakat					
Dürüstlük					
Samimiyet					
Hoşgörü					
Güzellik / yakışıklılık					
Saygı					
Sevgi					
Fedakarlık					
Zeka					
Düşünsel benzerlik					
Alçak gönüllülük					
Şefkat					
Güçlülük					
Güvenilirlik					
Seksilik					
Eğitim					
İtibar					
Gurur					
İtaatkarlık					
Zenginlik					
Olgunluk					
Kararlılık					
Kendine güven					
İdealistlik					
Başarı					
Kendine özgülük					
Paylaşıcılık					
Sempatiklik					
İyimserlik					
Mizah duygusu					
Uzlaşıcılık					
Cömertlik					
Modernlik					
Sabır					
Dışa dönüklük					
Bakir / bakirelik					
Romantizm					
Sağlık					
Benzer siyasi görüş					
Heyecan verici olmak					

EK III

Aşağıdaki öyküyü dikkatle okuyup ilgili soruları yanıtlayın.

Ayşe Ahmet ile flört etmektedir. Ayşe ve Ahmet'in ilişkisi devam ederken, Ayşe bir gün Sinan ile tanışır. Zamanla Sinan Ayşe'den hoşlanmaya başlar ve onunla flört etmek ister. Sinan, Ahmet'ten daha yakışıklıdır. Sinan, Ahmet kadar dürüst ve hoşgörülü bir yapıya sahip değildir. Bu durumda Ayşe'nin kafası karışır.

1) Siz olsaydınız, bu durumda nasıl davranırdınız? Kendinizi Ayşe'nin yerine koyarak aşağıdaki soruları yanıtlayın. Görüşünüzü ifade eden boşluğa (X) işareti koyun.

	Çok düşük	Düşük	Kararsızım	Yüksek	Çok yüksek
Ahmet ile olan ilişkinizin devam etme olasılığı ne olurdu?					
Ahmet'ten ayrılıp Sinan ile flört etme olasılığınız ne olurdu?					
Ahmet ile olan ilişkinizi sürdürürken Sinan ile de flört etme olasılığınız ne olurdu?					

2) Ayşe'nin herhangi bir kız olduğunu düşünün. Sizce Ayşe böyle bir durumda nasıl davranır? Aşağıdaki soruları Ayşe açısından değerlendirerek yanıtlayın.

	Çok düşük	Düşük	Kararsızım	Yüksek	Çok yüksek
Ayşe'nin Ahmet ile olan ilişkisinin devam etme olasılığı ne olurdu?					
Ayşe'nin Ahmet'ten ayrılıp Sinan ile flört etme olasılığı ne olurdu?					
Ayşe'nin Ahmet ile olan ilişkisini sürdürürken Sinan ile de flört etme olasılığı ne olurdu?					

Aşağıdaki öyküyü dikkatle okuyup ilgili soruları yanıtlayın.

Ayşe Ahmet ile flört etmektedir. Ayşe ve Ahmet'in ilişkisi devam ederken, Ayşe bir gün Sinan ile tanışır. Zamanla Sinan Ayşe'den hoşlanmaya başlar ve onunla flört etmek ister. Sinan, Ahmet'ten daha yakışıklıdır. Sinan, Ahmet'ten daha dürüst ve hoşgörülü bir yapıya sahiptir. Bu durumda Ayşe'nin kafası karışır.

1) Siz olsaydınız, bu durumda nasıl davranırdınız? Kendinizi Ayşe'nin yerine koyarak aşağıdaki soruları yanıtlayın. Görüşünüzü ifade eden boşluğa (X) işareti koyun.

	Çok düşük	Düşük	Kararsızım	Yüksek	Çok yüksek
Ahmet ile olan ilişkinizin devam etme olasılığı ne olurdu?					
Ahmet'ten ayrılıp Sinan ile flört etme olasılığımız ne olurdu?					
Ahmet ile olan ilişkinizi sürdürürken Sinan ile de flört etme olasılığımız ne olurdu?					

2) Ayşe'nin herhangi bir kız olduğunu düşünün. Sizce Ayşe böyle bir durumda nasıl davranır? Aşağıdaki soruları Ayşe açısından değerlendirerek yanıtlayın.

	Çok düşük	Düşük	Kararsızım	Yüksek	Çok yüksek
Ayşe'nin Ahmet ile olan ilişkisinin devam etme olasılığı ne olurdu?					
Ayşe'nin Ahmet'ten ayrılıp Sinan ile flört etme olasılığı ne olurdu?					
Ayşe'nin Ahmet ile olan ilişkisini sürdürürken Sinan ile de flört etme olasılığı ne olurdu?					

Aşağıdaki öyküyü dikkatle okuyup ilgili soruları yanıtlayın.

Ayşe Ahmet ile flört etmektedir. Ayşe ve Ahmet'in ilişkisi devam ederken, Ayşe bir gün Sinan ile tanışır. Zamanla Sinan Ayşe'den hoşlanmaya başlar ve onunla flört etmek ister. Sinan, Ahmet kadar yakışıklı değildir. Sinan, Ahmet'ten daha dürüst ve hoşgörülü bir yapıya sahiptir. Bu durumda Ayşe'nin kafası karışır.

1) Siz olsaydınız, bu durumda nasıl davranırdınız? Kendinizi Ayşe'nin yerine koyarak aşağıdaki soruları yanıtlayın. Görüşünüzü ifade eden boşluğa (X) işareti koyun.

	Çok düşük	Düşük	Kararsızım	Yüksek	Çok yüksek
Ahmet ile olan ilişkinizin devam etme olasılığı ne olurdu?					
Ahmet'ten ayrılıp Sinan ile flört etme olasılığınız ne olurdu?					
Ahmet ile olan ilişkinizi sürdürürken Sinan ile de flört etme olasılığınız ne olurdu?					

2) Ayşe'nin herhangi bir kız olduğunu düşünün. Sizce Ayşe böyle bir durumda nasıl davranır? Aşağıdaki soruları Ayşe açısından değerlendirerek yanıtlayın.

	Çok düşük	Düşük	Kararsızım	Yüksek	Çok yüksek
Ayşe'nin Ahmet ile olan ilişkisinin devam etme olasılığı ne olurdu?					
Ayşe'nin Ahmet'ten ayrılıp Sinan ile flört etme olasılığı ne olurdu?					
Ayşe'nin Ahmet ile olan ilişkisini sürdürürken Sinan ile de flört etme olasılığı ne olurdu?					

Aşağıdaki öyküyü dikkatle okuyup ilgili soruları yanıtlayın.

Ayşe Ahmet ile flört etmektedir. Ayşe ve Ahmet'in ilişkisi devam ederken, Ayşe bir gün Sinan ile tanışır. Zamanla Sinan Ayşe'den hoşlanmaya başlar ve onunla flört etmek ister. Sinan, Ahmet kadar yakışıklı değildir. Sinan, Ahmet kadar dürüst ve hoşgörülü bir yapıya sahip değildir. Bu durumda Ayşe'nin kafası karışır.

1) Siz olsaydınız, bu durumda nasıl davranırdınız? Kendinizi Ayşe'nin yerine koyarak aşağıdaki soruları yanıtlayın. Görüşünüzü ifade eden boşluğa (X) işareti koyun.

	Çok düşük	Düşük	Kararsızım	Yüksek	Çok yüksek
Ahmet ile olan ilişkinizin devam etme olasılığı ne olurdu?					
Ahmet'ten ayrılıp Sinan ile flört etme olasılığınız ne olurdu?					
Ahmet ile olan ilişkinizi sürdürürken Sinan ile de flört etme olasılığınız ne olurdu?					

2) Ayşe'nin herhangi bir kız olduğunu düşünün. Sizce Ayşe böyle bir durumda nasıl davranır? Aşağıdaki soruları Ayşe açısından değerlendirerek yanıtlayın.

	Çok düşük	Düşük	Kararsızım	Yüksek	Çok yüksek
Ayşe'nin Ahmet ile olan ilişkisinin devam etme olasılığı ne olurdu?					
Ayşe'nin Ahmet'ten ayrılıp Sinan ile flört etme olasılığı ne olurdu?					
Ayşe'nin Ahmet ile olan ilişkisini sürdürürken Sinan ile de flört etme olasılığı ne olurdu?					

EK IV

Aşağıdaki öyküyü dikkatle okuyup ilgili soruları yanıtlayın.

Ahmet Ayşe ile flört etmektedir. Ahmet ve Ayşe'nin ilişkisi devam ederken, Ahmet bir gün Canan ile tanışır. Zamanla Canan Ahmet'ten hoşlanmaya başlar ve onunla flört etmek ister. Canan, Ayşe kadar güzel değildir. Canan, Ayşe'den daha dürüst ve daha hoşgörülü bir yapıya sahiptir. Bu durumda Ahmet'in kafası karışır.

1) Siz olsaydınız, bu durumda nasıl davranırdınız? Kendinizi Ahmet'in yerine koyarak aşağıdaki soruları yanıtlayın. Görüşünüzü ifade eden boşluğa (X) işareti koyun.

	Çok düşük	Düşük	Kararsızım	Yüksek	Çok yüksek
Ayşe ile olan ilişkinizin devam etme olasılığı ne olurdu?					
Ayşe'den ayrılıp Canan ile flört etme olasılığınız ne olurdu?					
Ayşe ile olan ilişkinizi sürdürürken Canan ile de flört etme olasılığınız ne olurdu?					

2) Ahmet'in herhangi bir erkek olduğunu düşünün. Sizce Ahmet böyle bir durumda nasıl davranır? Aşağıdaki soruları Ahmet açısından değerlendirerek yanıtlayın.

	Çok düşük	Düşük	Kararsızım	Yüksek	Çok yüksek
Ahmet'in Ayşe ile olan ilişkisinin devam etme olasılığı ne olurdu?					
Ahmet'in Ayşe'den ayrılıp Canan ile flört etme olasılığı ne olurdu?					
Ahmet'in Ayşe ile olan ilişkisini sürdürürken Canan ile de flört etme olasılığı ne olurdu?					

Aşağıdaki öyküyü dikkatle okuyup ilgili soruları yanıtlayın.

Ahmet Ayşe ile flört etmektedir. Ahmet ve Ayşe'nin ilişkisi devam ederken, Ahmet bir gün Canan ile tanışır. Zamanla Canan Ahmet'ten hoşlanmaya başlar ve onunla flört etmek ister. Canan, Ayşe'den daha güzeldir. Canan, Ayşe kadar dürüst ve daha hoşgörülü bir yapıya sahip değildir. Bu durumda Ahmet'in kafası karışır.

1) Siz olsaydınız, bu durumda nasıl davranırdınız? Kendinizi Ahmet'in yerine koyarak aşağıdaki soruları yanıtlayın. Görüşünüzü ifade eden boşluğa (X) işareti koyun.

	Çok düşük	Düşük	Kararsızım	Yüksek	Çok yüksek
Ayşe ile olan ilişkinizin devam etme olasılığı ne olurdu?					
Ayşe'den ayrılıp Canan ile flört etme olasılığınız ne olurdu?					
Ayşe ile olan ilişkinizi sürdürürken Canan ile de flört etme olasılığınız ne olurdu?					

2) Ahmet'in herhangi bir erkek olduğunu düşünün. Sizce Ahmet böyle bir durumda nasıl davranır? Aşağıdaki soruları Ahmet açısından değerlendirerek yanıtlayın.

	Çok düşük	Düşük	Kararsızım	Yüksek	Çok yüksek
Ahmet'in Ayşe ile olan ilişkisinin devam etme olasılığı ne olurdu?					
Ahmet'in Ayşe'den ayrılıp Canan ile flört etme olasılığı ne olurdu?					
Ahmet'in Ayşe ile olan ilişkisini sürdürürken Canan ile de flört etme olasılığı ne olurdu?					

Aşağıdaki öyküyü dikkatle okuyup ilgili soruları yanıtlayın.

Ahmet Ayşe ile flört etmektedir. Ahmet ve Ayşe'nin ilişkisi devam ederken, Ahmet bir gün Canan ile tanışır. Zamanla Canan Ahmet'ten hoşlanmaya başlar ve onunla flört etmek ister. Canan, Ayşe kadar güzel değildir. Canan, Ayşe kadar dürüst ve hoşgörülü bir yapıya sahip değildir. Bu durumda Ahmet'in kafası karışır.

1) Siz olsaydınız, bu durumda nasıl davranırdınız? Kendinizi Ahmet'in yerine koyarak aşağıdaki soruları yanıtlayın. Görüşünüzü ifade eden boşluğa (X) işareti koyun.

	Çok düşük	Düşük	Kararsızım	Yüksek	Çok yüksek
Ayşe ile olan ilişkinizin devam etme olasılığı ne olurdu?					
Ayşe'den ayrılıp Canan ile flört etme olasılığınız ne olurdu?					
Ayşe ile olan ilişkinizi sürdürürken Canan ile de flört etme olasılığınız ne olurdu?					

2) Ahmet'in herhangi bir erkek olduğunu düşünün. Sizce Ahmet böyle bir durumda nasıl davranır? Aşağıdaki soruları Ahmet açısından değerlendirerek yanıtlayın.

	Çok düşük	Düşük	Kararsızım	Yüksek	Çok yüksek
Ahmet'in Ayşe ile olan ilişkisinin devam etme olasılığı ne olurdu?					
Ahmet'in Ayşe'den ayrılıp Canan ile flört etme olasılığı ne olurdu?					
Ahmet'in Ayşe ile olan ilişkisini sürdürürken Canan ile de flört etme olasılığı ne olurdu?					

Aşağıdaki öyküyü dikkatle okuyup ilgili soruları yanıtlayın.

Ahmet Ayşe ile flört etmektedir. Ahmet ve Ayşe'nin ilişkisi devam ederken, Ahmet bir gün Canan ile tanışır. Zamanla Canan Ahmet'ten hoşlanmaya başlar ve onunla flört etmek ister. Canan, Ayşe'den daha güzeldir. Canan, Ayşe'den daha dürüst ve hoşgörülü bir yapıya sahiptir. Bu durumda Ahmet'in kafası karışır.

1) Siz olsaydınız, bu durumda nasıl davranırdınız? Kendinizi Ahmet'in yerine koyarak aşağıdaki soruları yanıtlayın. Görüşünüzü ifade eden boşluğa (X) işareti koyun.

	Çok düşük	Düşük	Kararsızım	Yüksek	Çok yüksek
Ayşe ile olan ilişkinizin devam etme olasılığı ne olurdu?					
Ayşe'den ayrılıp Canan ile flört etme olasılığınız ne olurdu?					
Ayşe ile olan ilişkinizi sürdürürken Canan ile de flört etme olasılığınız ne olurdu?					

2) Ahmet'in herhangi bir erkek olduğunu düşünün. Sizce Ahmet böyle bir durumda nasıl davranır? Aşağıdaki soruları Ahmet açısından değerlendirerek yanıtlayın.

	Çok düşük	Düşük	Kararsızım	Yüksek	Çok yüksek
Ahmet'in Ayşe ile olan ilişkisinin devam etme olasılığı ne olurdu?					
Ahmet'in Ayşe'den ayrılıp Canan ile flört etme olasılığı ne olurdu?					
Ahmet'in Ayşe ile olan ilişkisini sürdürürken Canan ile de flört etme olasılığı ne olurdu?					